

ЛЕЗГИ Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

N 31 (10884) хемис 1 – август, 2019 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Къурагъа - Дагъустандин дишегълийрин форум

Маида АГЪМЕДОВА

Къурагъ райондин администрацияда, РД-дин милли политикадин ва динрин крарин рекъай министерствода, “Дагъустандин дишегълийрин союз” ДРОО-ди ва “Къурагъ район” муниципалитетди тешкилуналди, 1999-йисуз Дагъустандиз гъахъай международный бандитрин тешкилатар кукварайдалай инихъ 20 йис там хъуниз талукъарнавай дишегълийрин форум кыле тухвана.

Мярекатда Дербент ва Дагъустандин Огни шегъеррайни 12 райондай атанвай дишегълийрин делегацияри иштиракна. Кват' хъанвайбурухъ элкъвена, “Къурагъ район” муниципальный райондин кыл Замир Азизов рахана:

- Гуьрметлу мугъманар! Форумдин иштиракчияр! За куьн чи Къурагърин чиле хушвилелди къаршиламишзава. Сагърай куьн а женгера телеф хъайи кегъгал рухвар рикел хкунай. Чи райондайни, гъа цаяр, тлурфанар себеб яз, чандивай, кваливай-йикъавай хъайи ксар гзаф хъана. Абурукай сад чи ватанэгъли, милициядин капитан Султанов Закир Куругълиевич я. Ада а женгера кегъгалвал, дирибашвал къалурна. Террорист-

ри яна кьейи, вичиз Россиядин Федерациядин Игитвили т'вар гайи Клирийрин хуьрйя тир мешебеги Батманов Зейнудин Лукъмановича террористрин гъйляй жегъил хизан акъудна, къутармишна. Ихътин кьегъгалар чахъ гзаф ава. Им игитрин чил я лагъайтла, зун гъалат' жедач.

РД-дин милли политикадин ва динрин крарин рекъай министр Энрик Муслимова райондин агъалийрин рикел 1999-йисуз Дагъустанда кыле феи ва къааяр, Ансалта, Рахата, Чабан-Махи, Къара-Махи хуьрерал террористри авур гъужумар ва Россиядин МВД-дин къенепатан къушунрихъ галаз гуьгъуллувилелди Дагъустандин миллетар сад хъана арадиз атанвай батальонар дяведиз къарагъайди ва хайи Ватан террористрикай михъайди рикел хкана. И гафар тешкилардай “1999-йисан ва къааяр” ва “Дагъустандин дишегълийрин союздин 25 йис” кинофильмайри къалурна.

Итирихъ галаз дишегълийрин хайи чил хвена. Абуру аскерриз, рухвариз фу чразвай, хуьрекар гъазурзавай, хирер хъанвай кегъгалриз куьмекар гузвай.

Дишегълийрин кегъгалвилкай, дирибашвилкай инал рахай “Дагъустандин дишегълийрин союз” ДРОО-дин председател Интизар Мамутаевади лагъана.

Ада шаир, публицист Фау Алиевадин “Гъиниз гуьлле гайит'ани, ам дидедин рикихъ галукъзава” гафар тикрарна. Эхъ, дидеяр веледар патал яшамиз жезва. Дагъустандин жележг чи аялар я. Ихътин мярекатар кыле тухунин кылин макъсад акъалтзавай несилдиз чи баркаллу тарихирун, абур ватанпересар яз тербияламышун я.

Форумдин важиблувирикай Къурагъ райондин хуьрерихъ галаз кваллах тухунин рекъай уполномоченный Эльмира Исаева, Дербентдин дишегълийрин советдин председател Валерия Хасанова, Вирироссиядин Халкъдин фронтдин член Наида Наврузбегова, РД-дин Муфтийдин заместитель Агъмад гъажи Къагаев, РФ-дин Игит Зейнудин Батманован хендеда Жамиля Батманова, Закир Султанован руш Гуьлжамал Султанова, Дербент шегъердин культурадин управленидин начальник Гуьлпери Шабанова ва масабур рахана.

Дагъустан Республикада ислегъвал, садвал мягъкемарунин ва граждандилин общество вилик тухунин кардик пай кутунай В.Хасановадиз, Ж.Батмановадиз, Г.Султановадиз, А.Къасумовадиз, Ф.Мегамедовадиз, Э.Исаевадиз, С.Исмаиловадиз гуьрметдин грамотаяр, медалар гана.

Нумрадай клела:

ИРС

Шарвили ва милли къанажагъ

Шарвилидин гъунаррин ухшарар чаз чи девирдин гъакъикъи инсанрин крарайни т'лимил аквазавач. Месела, шаир Алирза Саидова поэмада къамат арадал хканвай уста Идрис гъа Шарвилидивай ирс къачур уст'ар тушни! Ада вац'арал хкажай муькъвер, эцигай гуьзел дараматар кьени халкъдин къуллугъда ама.

► 4

ТАРИХ

Лакзи Юсуф ва “Дарбанд-нама”

Дербентда тарихчи яз кваллахзавай Лакзи Юсуф Кавказдин тарихдиз талукъ кар алай чешмедин - тарихдин “Дарбанд-нама” табдин мумкин тир авторрикай сад яз гъисабзава. И надир кваллахда 5-11-асирдин Дагъустандиз, Самурдилай кыблепата авай областриз (алай вахтунда Азербайжандик акатнавай) талукъ делиларни ава.

► 5

ЭКОНОМИКА

Гъар са агъалидиз талукъ я

2019-йисалай башламышна, кваллахзавай ксариз пуд йисалай са сеферда са юкъуз диспансеризация авун патал азад югъ къачудай ихтияр ава. Пенсиядиз физ мукъва тир яшда авай ксариз гъар йисуз ихътин кьве югъ къачудай ихтияр ганва.

► 6

ЭКОНОМИКА

Бинейрал мягъкем зурба кархана

...Къурагъ, Дербент районрин мулкарай ада чилер арендадиз къачуна ва анра серкер, истивутар, афнияр, помидорар, бадамжанар цазва. Белижда, Бугъдатепада, Лукларик ва масанрани саларай квалтзавай продукция къабулдай, гъазурдай, цик кутадай, хуьдай базаяр арадал гъанва.

► 7

ХАБАРАР

Илимдин куклушрихъ ялава

Жегъил алимди Пензадин госуниверситетда кьецепатан студентриз ингилс ч'алал экономикадин тарсар гузва. И вузда тарсар гунилай гъейри, Лейла Гъамидуллаевади Москвадин госуниверситетдин Пензада авай филиалдин информатикадин кафедрадин заведующийдин къуллугъни кылиз акъудзава.

► 12

СПОРТ

Пул къачунач

США-дин “NBC” телеканалди хабар гайивал, Дадашевахъ галаз бягъсина иштираккай Пуэрто-Рикодай тир Субриэл Матиаса акъажурна гъалиб хъунай вичиз гузвай пул къачунач.

“Заз а пул герек туш”, - лагъана Матиаса. Къейд ийин хъи, адан гонорарди 75 агъзур доллар (саки 5 миллион манат пул) тешкилзавай.

► 15

Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин
заместителдин гьакъиндай

Дагъустан Республикадин Къилин Указ

Дагъустан Республикадин Къил В.ВАСИЛЬЕВ
Махачкъала шегьер, 2019-йисан 25-июль, № 64

Дагъустан Республикадин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин
министрдин гьакъиндай

Дагъустан Республикадин Къилин Указ

Дагъустан Республикадин Къил В.ВАСИЛЬЕВ
Махачкъала шегьер, 2019-йисан 25-июль, № 65

Дагъустан Республикадин тамарин майишатдин рекъяй Комитетдин
председателдин везифаяр вахтуналди тамамарунин гьакъиндай

Дагъустан Республикадин Къилин Указ

Дагъустан Республикадин Къил В.ВАСИЛЬЕВ
Махачкъала шегьер, 2019-йисан 25-июль, № 66

Илимдин, техникадин, литературадин, публицистикадин, искусстводин
ва архитектурадин рекъяй Дагъустан Республикадин 2017-йисан
Государстводин премияр гунин гьакъиндай

Дагъустан Республикадин Къилин Указ

1. 2017-йисан нетижайрай Дагъустан Республикадин премияр гун:
литературадин рекъяй

КЪАСУМОВ Сибирбег Мегьамедовичаз - 7 томдикай ибарат эсеррин къваталдай
(урус ва лак члаларал)
ХАЛИЛОВ Мегьамеднаби Мегьамедовичаз - "Сали Сулейман: тарихдин роман,
макъалаяр" ктабдай

публицистикадин рекъяй

ГЪАЖИЕВ Абдулатип Юсуповичаз - "Абдурагьман Даниялов" ктабдай
Театрдин искусстводин ва кинодин рекъяй

КЪАЗИЕВ Мегьамед Шапиевичаз - "Шамил Урусатда", "Шамил. Эхиримжи рехъ"
документальный фильмрай

*Музыкадин искусстводин, концертра иштирак авунин къвалахдин,
хореографиядин рекъяй*

ШАРИПОВ Мазагиб Шамсутдиновичаз - концертрин къвалахдай ва манийрин къва-
талрай

*Изобразительный, декоративно-прикладной искусстводин,
архитектурадин ва эцигунрин рекъяй*

МЕГЪАМЕДОВ Къурбанали Мегьамедовичаз - дишеглияр патал безекрин къва-
талдай

тебии, общественный илимрин ва техникадин рекъяй

АТАЕВ Агъай Мухтаровичаз,
ГУНАШЕВ Шагьрудин Алиевичаз,
ЗУБАИРОВА Мадина Мегьамедовнализ,
КАРСАКОВ Надирсолтан Тавсолтановичаз,
МУСИЕВ Жабраил Гьабибуллаевичаз,
ЯКУБОВСКИЙ Мирослав Викторовичаз - "Лапагрин уьзуьрар", "Ихтиопатология",
"Гъайванрин паразитарный азарар", "Къарамаларин азарар" ктабрай
РАМАЗАНОВ Мегьамед Шагь-Рамазановичаз, - "Ангиогенез механический къай-
дада кардик кутун", "Органрин ва тканрин ишемия хъайи члавуз ангиогенез механичес-
кий къайдада кардик кутун" монографиярай
АЛИЕВ Басир Омаровичаз,
ГУСНИЕВ Наби Мегьамедзагьировичаз,
МАХАЧЕВ Башир Мегьамедовичаз,
ГЪАМЗАТОВ Якъуб Бахмудовичаз - "Башли ва башливияр (тарих ва алай аям)"
ктабдай,

РАШИДОВ Мурад Рашидовичаз,
ДЕМИРОВА Амият Фейзудиновичаз - "недай-хъвадай шейэрин ва хаммал гъял-
дай промышленность патал ресурсар къенятдай цийи жуьрейрин технологияр ва тада-
ракар туькьуьрун" темадай тамамарай къвалахрин циклдай.

2. Винидихъ твар кунвай премияр гун патал Дагъустан Республикадин Гьукуматди
РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядиз 5 миллион манатдин такъатар чара
ийин.

Дагъустан Республикадин Къил В.ВАСИЛЬЕВ
Махачкъала шегьер, 2019-йисан 24-июль, № 62

2019-йисан Расул Гьамзатован тварунихъ галай премия гунин гьакъиндай

Дагъустан Республикадин Къилин Указ

1. 2019-йисан Расул Гьамзатован тварунихъ галай премия гун:
АГЪМЕДОВ Мурад Мегьамедовичаз - "Вагъшийрин чапхунчивал: макъалаяр, очер-
кар, веревирдер" ктабдай.

ОМАРОВА Гуьлбеки Агьамегьамедовнализ - табасаран члалал акъуднавай "Члалан
имарат" ктабдай.

2. Винидихъ твар кунвай премия, гьар сад 150 агъзур манатдин къадарда аваз, гун
патал Дагъустан Республикадин Гьукуматди РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Админист-
рациядиз 300 агъзур манатдин такъатар чара ийин.

Дагъустан Республикадин Къил В.ВАСИЛЬЕВ
Махачкъала шегьер 2019-йисан 24-июль, № 61

Къилин редактордин гаф

Гьакъикъат патал

Мегьамед ИБРАГЪИМОВ

Урусатдин маш-
гур публицист Алек-
сандр Проханова Да-
гъустандикай доку-
ментальный фильм
гъазурзавай дакай
сад-къве варз идалай
вилек республикадин
СМИ-рай хабар ганай.
И йикъара федераль-
ный "Россия 24" телеканалдай "Урус му-
раддин суракъда" циклдин сергъятра аваз
гъазурнавай "3и Дагъустан" твар алай
цийи фильм сифте яз къалурна.

Адаз килигдайдалай къулухъ интернет-
дин сайтра лезгийрин наразивилин лепе
къарагъна. 21 декъикада давам жезвай
фильмдин сергъятра аваз цудралди жуь-
реба-жуьре халкъар, адетарни яшайишдин
къетенвилер, вири уьлкведиз вишералди
баркаллу рухварни рушар ганвай, къадим
тарих авай Дагъларин уьлкведикай гегь-
еншдиз ихтилат ийиз хъун мумкин кар туш.
Проханов куьрелди дагъвийрин уьмуьр-
дикай, зегьметчи халкъдикай, чи йикъарин
бязи игитрикай рахана, Махачкъала, Кас-
пийск, Дербент шегьериз, Сергокъала,
Ботлих районриз, Расул Гьамзатован
ватан тир Цада хуьруьз сиягъат авуна.
Фильмда автординни Дагъустандин Къил
Владимир Васильеван арада къиле фен-
вай суьгьбетдайни бязи чукар къалурна-
ва. Республикадин регьберди эхиримжи
йисара Дагъларин уьлкведа къиле фен-
вай дегъшвилерикай, коррупциядиз акси
яз къиле тухузвай къвалахдикай, вилек
акъвазнавай месэлайрикай лагъана.

"3и Дагъустан" фильмда дагъустанвий-
рин къегъалвилерни фикир тагана тунвач.
1999-йисара дагъвийри бандитрин теши-
латрин аксина къиле тухвай женгер, Рос-
сиядин Игит Мегьамед Нурбагандован игит-
вал... Александр Проханова Махачкъалада
РД-дин къенепатан крарин министрди-
хъ, республикадин къанун-къайда хуьдай
органрин векилрихъ галаз гуьруьш къиле
тухвана, фильмдин куьмекдалди вири уьл-
кве абурухъ галаз танишарна. Са гафунал-
ди, 21 декъикадин сергъятра аваз, урус

писатель Дагъларин уьлкведин тарих ва
къенин югъ къалуриз алахъна.

Гьакъикъатдани, куьруьди ятлани,
фильм, зи фикирдалди, итижлуди хъанва.
Амма адаз килигдайла акл жезва хъи, Ке-
ферпатан Кавказдин республикада вири
диганва, вири туькьвенва. Гьакъикъат патал
ина авай месэлайрикай раханайтла, мисал
яз, газдалди таъминар тавунвай дагълух
хуьрерикай, цуд йисаралди ремонт такун-
вай шегьре рекъерикай, хъвадай, дигидай
яд авачир чкайрикай, бейкарвиликай, ма-
жибар гъвечибуьр тирдакай лагъанайтла,
фильмдин метлебувал артух жедай. Абуьр
гъялун патал чкадин гьукумдин къилевай-
буьру къабулзавай серенжемар, ийизвай
къвалахар, желбзавай пулдин такъатарни
къейдна кляндай. Лугъун хъи, республика-
дин руководстводи пара къвалахар къиле
тухузва. Рекъер цийи хъийизва, мектебар,
аялрин бахчаяр, больницаяр эцигзава, цин,
газдин меэлаяр гъялиз алахъзава ва икл
мад. Са гафуналди, Дагъларин уьлкведин
къамат хъсан патахъ дегъш жезва.

Къейд тавуна жедач, фильмда адан ав-
торди Дагъустанда яшамиз жезвай мил-
летрин тварар къве сеферда къуна: сифте
къилейни ва эхирдиз мукъва яз. Аваррин,
даргийрин, яхулрин, урусрин, азербайжан-
рин, чувудрин, эрменийрин тварар къурла,
вучиз ятлани фильмда къадим тарих авай,
са девирда садалайни аслу тушир уьлкве
хъайи, вири дуьньядиз машгур хъанвай
"Лезгинка" къуьл арадал гъайи, Дагъустан-
дин бинедин члехи халкъарикай сад тир лез-
гийрикай са гафни лагъанвач. Белки 21 де-
къикада давам жезвай фильмда ина
уьмуьрзавай вири халкъарин тварар къаз
хъун мумкин кар туш жеда. Лезгийр лагъай-
тла, республикада, гьакл Азербайжандани би-
недин члехи халкъарикай я эхир. Гъатта Дер-
бентдикай рахадайлани, Проханован рикел
къадим шегьерда агъалийрин къадардал
гъалтайла виридалайни пара авай лезгийр
генани атанач. И карди чпин члалахъ, чи-
лихъ, медениятдихъ, Дагъустандихъ рикл
кузвай ватанпересрин арада еке наразивал
арадал гъанва. Къасухдай хъанвай кар ятла,
тахъайтла, - дуьшуьшдай. Гьар гьикл ятлани,
гьакъикъат патал Дагъустанда чкадин члехи
халкъарикай тир лезгийрин яшамиз жез-
вайди лугъун лазим тир.

Хуьрер патал муаллимар

РД-дин образованидин ва илимдин ми-
нистерстводи "Хуьруьн (Земский) муал-
лим" проектда иштиракун патал арзаяр къа-
булиз гатуннавайдан гьакъиндай хабар гуз-
ва. Проектди хуьрерин школайра муаллим-
рин патахъай авай къитвал алудунин месэ-
ла гъялун лазим я. Алай вахтунда хуьрера
249 кас муаллимар бес жезвач.

Проектда гьар са муаллимдиз милли-
он манатдин къадарда аваз садра пулдин
такъатар чара авун къалурнава. А такъа-
тар къвалахун патал хъянавай чкада яшай-
ишдин къвал къачун (эцигун), ремонтдин
къвалахар къиле тухунин гьакъи гун, гьакл-
ни яшайишдин шартлар яратмишун патал
серф ийиз жеда.

Алай йисуз проектда иштирак авун па-
тал 50 кас хъянава. Проектда иштиракза-
вай ксарин яшар 50 йисал къван хъана клянда.
Хуьруьн школада вад йисалай тимилай
тушиз вахтунда къвалахунин шартл эциг-
зава.

Арзаяр электронный почтадай къабул-
зава: uodagminobr.ru. Арзада фами-
лиядилай, тварцелай ва бубадин твар-
целай, алакъа хуьниз талуьк делилрилай
гъейри, къвалахзавай чка, къуллугъ, обра-
зование ва яшамиз жезвай чка къалурун
герек я. Министрстводин пешекаррихъ
галаз меслятар авун патал телефондин
агъадихъ галай нумрадиз зенг ийиз жеда:
8 (8722) 67-84-71.

Лишанлу йикъан пишкешар

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Алатай гъафтедин жуьмядин югъ дагъустанвиар патал суваринди хъана. Дагъларин уьлкведин агъалийри Дагъустандин Конституциядин югъ шад гьалара къейдна. Саки вири шегъерра, районрин центрайра, чехи хуьрера Конституциядин йикъаз талукъарнавай шад мярекатар кыле фена.

ИкI, Дербент шегъерда гуьрчег чкайрикай сад тир гуьлуьн кьерехда твар-ван авай артистри, эстрададин гъетери, фольклордин, кьюьлерин ансамбли, музыкальный школайра ва колледжда келзавайбуру еке концерт гана. И юкъуз шегъердин культурадин, спортдин, жегъилрин сиясатдин ва туризмдин рекъай управленидин кюьллуьгъичири хейлин агъалийриз «Дагъустандин Конституция» брошюряяр багъишна.

Избербаш шегъердин культурадин дворецда гъевескар художникрин межрегиональный «Бажарагълуьбурун дуьнья» выставка ва гъакI конкурсар, фестивалар кыле фена.

Хасавюрт райондин культурадин идарайра Дагъустандин Конституциядин бахшнавай ктабрин, шикилрин выставкаяр тешкилнавай. Къизляр районда, суварин йикъаз талукъарна, волейболдай турнир кыле тухвана.

Гьелбетда, кылин мярекат Дагъларин уьлкведин меркезда, Дуствилин квалекыле фена. Ана РД-дин Кьил Владимир Васильева, РД-дин Халкъдин Собранидин депутаты, РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Анатолий Къарибова, бязи министерствойрин, ведомствойрин, вузрин регъберин, халкъдин майишатдин, образованидин, культурадин, искусстводин, прессадин векилри иштиракна.

КватI хъанвайбурухъ элкьвена, В. Васильева лагъана:

- Республика патал къенин югъ пара важблики я - 2003-йисан 26-июлдиз Дагъустандин дибдин закон тайинарнай. Вахт пара четинди тир. Ам гъазурайбурун рикел лап хъсандиз алама, республикада арадал атанвай члур гьаларин вилик пад къунин карда Конституциядин къуват артухди хъана. Ада республикадин ва халкъдин садвал хуьниз куьмекна, демократилин обществодин бинейр мягъемарна. Агъалийриз ихтиярар, азадвилер гана. Конституциядин къиметлу законрал, ерийрал алай девирда чнани амалзава. Гьа са вахтунда чаз агъалийрин патайни гъавурда акъун, ихтибар, къени, хийирлу крайк шерик хъун кланзава.

Чи кваллахар квез аквазва. Чна агъалияр дарманралди таъминарунин, медикосанэкспертизадин хилера къайда твазва, бюджетдин пулар менфятсуздака ишлемешунихъ галаз женг члугвазва, республикадин бюджетдиз налогрин гзаф пулар къведайвал кваллах тешкилзава. Дагъустанвиари истемешзавайвал,

чна коррупциядихъ галаз гафаралди ваъ, краралди женг члугвазва. И серенжемри хъсан нетижаярни арадал гъизва. Бюджетдиз алава яз къвезвай пулар чна яшайишдин кар алай месэляяр гьялуниз харжзава.

Къенин югъ чун патал лишанлуди я, - давамарна РД-дин Къили. - ГъакI хъайила, и югъ мадни рикел аламукъдайвал, чна чи баркаллу хейлин рухвайривни рушарив государстводин наградаярни вахкуда.

Гъа икI, В. Васильева Вили Убекимахи хуьруьн администрациядин кыил Рабадан Рабадановаз гайи (къейидалай кюьлухъ) Жуьртлувилин орден адан стхадив вахкана. РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Гъажимегъамед Гъуьсейнов - «Ватандин вилик лайихлувилерай» I дережадин, «Афгъанистандин ветеранрин Дагъустандин союз» организациядин председател Нажмудин Акаев, «Афгъанистандин ветеранрин Махачкъала шегъердин совет» организациядин председател Алисултан Алисултанов «Ватандин вилик лайихлувилерай» II дережадин орден-медалралди къейдна.

Къизилюрт района террористриз акси серенжем тухудайла, вилегъвал къалураи ва телеф хъайи Россиядин МВД-дин 604-централдин махсус бригададин старший стрелок Павел Горбатовскийдиз гайи «Дагъустан Республикадин вилик лайихлувилерай» орден къегъалдин диде Наталья Горбатовскаядив вахкана.

Конституциядин суварин югъ мадни хейлин инсанрин рикел аламукъда. Обществодин, образованидин, культурадин, искусстводин ва маса хилерин векилар РФ-дин, РД-дин лайихлу твараралди, медалралди, гуьрметдин грамотайралди, хурудал алкIурдай знакралди къейдна.

Гъа и юкъуз В. Васильева Дагъустан Республикадин государственный ва кье йисалай са сеферда гузвай Расул Гъамзатован тварундиз галай премияр вахкудай шад мярекатдани иштиракна.

Республикадин госпремияр литературада, публицистикада, музыкальный искусствода, концертар кыле тухунин кваллахдай, декоративно-прикладной, театрдин искусствойра, кинода, тебиин, общественный ва технический илимира агалкъунралди ва яргъал йисара зегьмет члугвазвай пешекарив вахкана.

- Ина, чпин везифаяр пешекарвилелди кылиз акъудуналди, гъакъисагъвилелди зегьмет члугуналди Ватандиз кюьллуьгъзавай, республика авайдалай гьучегарзавай, Россиядин гзаф халкъарикай ибарат культурадин ва искусстводин агалкъунрик чпин пай кутазвай инсанар ава. Къе госпремиядиз лайихлу хъанвай гьар сад чи республикадин дамах, миллетдин къизилдин фонд арадал гъизвай баркаллу рухварни рушар я. Куь алакьунар, агалкъунар масадбурузни хъсан чешне я, - къейдна В. Васильева. Конституцияди гьар садаз гьар жуьредин ихтиярар ганва ва кье абурукай гьикI менфят къачузватIа чаз Дагъустандин лап хъсан векилри къалурна. Баркалла квез!

Госпремияр къачурбурун тварунихъай заргар Къурбанали Мегъамедова ва технолог-алим Амият Демировади РД-дин Кьил Владимир Васильеваз сагърай лагъана.

Веревирдер

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Аламатдин месэла я, тайн са чкада вичин вири вахт гьар юкъуз кваллахдиз (хиве тунвай везифаяр кылиз акъудуниз) серфзавай гзаф ксариз чпин ял ягъунин (отпускдин) вахтундани кваллахдивай къекъечлиз, яни ял ягъиз кланзава. Гзаф вахтара, кваллахзавай чкадай отпуск гайила, работник ял ягъ тавуна масаниз физва. Мумкин я, вичин асас кваллахзавай чкадай залан везифаяр хивез аватна...

Ихътин гьал чи уьлкведин вири регионра авайдакIа гегъенш материал виридалайни чехиди тир «Российский газетдин» гьилевай йисан 3-июлдиз акъатнавай нумрада чапнава. (Автор - Марина Гусенко).

Дугъриданни, и материалди жуван республикада, гъатта жуван хизандани авай бязи гьалар рикел гъана. Мумкинвал хъайитIа, чи са бязи хизанриз (неинки хуьруьн майишатда кваллахзавайбуруз) жуьреба-жуьре идарайра кюьллуьгърик квайбурузни отпускдиз экъечлиз клан жедач. Месэла, медсестра тир, санитарка хъанва, санитарка тир, ашпаздиз элкьвенва, муаллим тир, йифен къаравулдиз элкьвенва ва икI мадни кваллахар ийиз, ял ягъуникай гьич фикиризни авадач...

Ял ягъиз кланзавач. Вучиз?

ИкI вучиз жезвайди ятIа? Яраб чи инсанрин беденра гъакъан гзаф энергия, къуватар кватI хъанва жал? Яраб чехи пешекарри (социологи, медики, психологи, экономистри) инсанриз зегьметдин сятер, йикъар, гъафтеяр, варцар, йисар са куьникайни хабар авачиз тайнаразавайди я жал? Инсандин зегьмет къезилардай, адав ял ягъиз тадай шартIар яратмишун гъакIан кюьруькяр, герек авачир къайгъуяр я жал?

Советрин девирда фялеяр, колхозчияр, вири къайгъуярни туна, ял ягъиз, курортриз, санаторийриз гужуналдини рекъе твадайди тир. Гила вуч хъанва? Санаторийриз, ял ядай квалериз, сиягъатриз пулсуз, я тахъайтIа, ужуз къиметрай адетдин фялеяр, лежберар, механизаторар, дорякяр, муаллимарни духтурар, журналистарни писателар рекъе твазва, туна лугъудай гафар ерли ван жезмач. Аялри ял ядай квалерни чи патара кьит хъанва...

Яраб икъван вилегъ, ял ягъуникай къайгъу авачир инсанар-роботар гьикI арадал атанатIа? Заз чидай гзаф муаллимар, чи районрин школайрай, гатун варцара атана, Дербентда, Махачкъалада, масанра идан-адан квалер, дачаяр, гъавизар ремонтдай бригадайра кваллахиз аквада. Акъулдин (мефтIерин) кваллах гужунин (мукулрин) кваллахдалди звез авурла, белки ял ягъун жезватIа?..

Суалрин тум-къил авач. Жавабарни заз жазгъизвач. Заз чида: гатун вахтунда хуьре яшамаш жезвай садазни ял ядай вахт бес жезвайди туш. Гьелбетда, абуру чпин ва я колхоздин, совхоздин, маса карханадин кваллахар алатIа. Темпелдиз вири ял ядай йикъар я... «Гатун са йикъа хуьтIуьн тамам вацраз тIуьн гузва» гъавайди лугъузвайди туш. Хуьруьн агъалидиз-зегьметчидиз хуьтIуьзни ийидай краг гзаф авайди я. Алерар - гатуз, куьтенар (цанар цадай) хуьтIуьз гъазурун адет я.

Ихтилат ихътин идарайра, эцигунрал, карханайра зегьмет члугвазвай юкъван ви кланин дережадин мажибар къачузвайбурукай физва. Вири карчияр, за фикирзавайвал, отпуск авачирбуру я. Госчиновникар, депутаттар (вири дережайрин), къанун-къайда хуьдай ва къуватдихъ галаз алакьалу кюьрулушрин кюьллуьгъчияр и сиягърик акатзавач. Абурун ял ягъунин къайгъу государстводин вичи члугвазва, хейлин къезилвилерни, курортарни, санаториярни, ял ядай квалерни, сиягъатарни... гъа патанбуру я и девирда. Им виридаз аквазва. Таквазвайди, за къатлузвайвал, чун инал раханвай газетдани къейдзавайвал, ял ягъуникай кьил къакъудзавай (икI лугъун, белки, дуьзни туш) къатарин гьал-агъвал, абурун асайиш ва яшайиш я. Квелди шадарзава

абуру чпин уьмуьр, квелди мягъкемарзава сагъламвал? Гьинай къвезвайди я ибуруз акъван къуватар?..

Макъалада къейднавайвал, гзаф карчияр (компанийрин сагъибриз) чпин кюьллуьгъчияр кваллахдичай жечIун хуш туш. ГьикI хьи, кваллахиз вердишдан чка са нашида кьун мумкин я. Имни компания патал кылин тIал я. Низ клан жеда кьил тIарун?..

Са бязи карханайра алай аямда, сад авачирла, ам звездая хъсан устIар жагъидач. Гъазурзамач ахътин устIарар.

Парабуру ял ядай отпускрикай (рухсатрикай) ерли фикирни ийизмай хьиз туш. ГьикI хьи, хуссиятчиди вичин бизнес хуьн патал вирибурулай гьил къачуда. Ял язаватIа, хквемир мад лугъузава. Начагъ хъана, кас кваллахал татун мадни чIурувал я.

Мадни суал къвезва: чи обществода «демократия», «либерализм» лугъудай цийи «няметри» чи инсанрин чехи пай - зегьметчи къатар икI садлагъана, я ял ягъун, я галатун, я начагъвал темир ракъунбуруз, резиндинбуруз, палчухдинбуруз яраб гьикI элкьурнатIа? Жедай кар ятIа им тебиатда, гъакъикъатда?..

Са суткада ял ягъ тавуртIа, къвед лагъай суткада гъа алай чкадал инсан авчариз фин мумкин я. Алай вахтунда артух хъанвай азарар, нефинжилер, азгъунвилер-ибур вири гъа ял ядай вахт тахъунихъ галаз алакьалу тушни?

Инсанри (чехи паюни) ктаб, газет, журнал келуникай, са хъсан кинодиз, концертдиз, тамашадиз финикай фикир хъийизмайди хьиз туш.

Ктабар маса къачузватIа чидач. Газетарни журналар хъин къвердавай тIимил хуьнин себебни абуру келдай вахт тахъунихъ галаз алакьалу тушни? Ихътин шартIара аялар гьикI тербияламишда?! Хизанар гьикI кутада?..

Гъа и чIавуз государстводин инсанар пенсиядиз экъечдай вахт (яшар) яргъал вегъезва. Итимар - 65, папар 60 йис яшар хъайила... Яраб и яшара авайдалай гъакъан устадвилелди станокни машин, гъатта цанин хвални багъ кутун бажармишиз алакьда жал?

Гъакъикъатдай аквазвайвал, лап гзаф агъалийрин вилерин экв а яшарив агакъ тавунмаз зайиф жезва. Сарар-сухарив сагъ амуькьзавач. Риклинни дамаррин, нервийрин саки вири азарар садрани такур жуьреда «жегъил» жезва... Ял ядай мажал авачир несилрихъ сагълам аладункагъадун жеда жал?..

Вири ихътин суалар арадал къвезватIани, инсанри ял ягъуниз разивал гузвач. «Вучиз?» лугъузва за мад сеферда. Зи фикир жузав гъа жуван хизанда аквазвай краи, шартIари тестикъарзава: ял ягъайтIа, хизанар хуьн, аялар квалачел акъалдарун, абурув кIелиз тун, са пешедин гуьгъуьна тун, кваллахдик кутун - вири ви гьилиз (пулдиз) килигзавай месэлайриз элкьвенва. Манат я вири краин агъа, пачагъ... Ихътин шартIара ял ягъуникай фикир гьикI ийида? Юкъуз базардал алверзаватIа, ийифиз сана къаравулвал ва я маса кваллах авуна кланзава. Лап усал мажибри, агъа кланин пенсийри, пособийри, инай-анай гагъ-гагъ гузвай куьмекри (садакьайри) чехи пай хизанрин кар алай месэляяр гьялуниз куьмекзавач. Гъавилай инсанар я акъалтIай вагъшириз, я акъалтIай руьгъсузриз элкьвезва. Мумкин я, зак тахсирарни кутун. «Виридаз вири ганва, вун вучиз, авач лугъуз, рахазва?» лугъунни мумкин я.

Амма зун, 75 йис хъайилани, кваллахал физва. Идакай зиян низ жезватIа, заз чидач. Пенсияди яшайишдин месэлайрин са пай къванни гьалзавайтIа, я зун, я зун хътин яшара авай масадбуруни, 8 сятна кюьллуьгъдин идарадиз физ, рекъера жедачир. Яшувал яргъи ийиз, невейриз кюьллуьгъиз, санал ял ядай. Масабуру масакIа лугъунни мумкин я, ял ягъуниз «ваъ» лугъуниз мажбуззавай кылин завал чи кесибвал, усалвал, зайифвал, обществодин вичин кюьрулуш къайдадик квачирди хуьн я. Сагъсуз чкада сагълам чанар бажаргъат жеда. Къайдасуз чкада къайдаяр клан хуьнни шартI алай кваллах я...

Чи цивилизация гьелелиг сада-сад къуватлу, девлетлу, мергъяматлу, умудлу ийизвай дережайрив агакьнавач. Амма дуьньядин тежрибади ахътин дережаяр хуьн мумкин тирдан умудар гузва. Гьелелиг сагърай! Кваллахал физ тади ква...

Мердали ЖАЛИЛОВ

Шарвили ва милли къанажагъ

(Зегъметкеш ва устад)

Чна "ЛГ"-дин 28-нумрада Шарвилидикай - женгидикай, кичевал течир, уьтквем полководецдикай, пагъливандикай хъиз къенвай. Игитдин и ерийри чи несилприн къанажагъдиз ийизвай таъсирдин гъавурда дериндай акъун патал чаз Шарвили, адетдин инсан хъиз, гъар йикъан крарани акун лазим я.

Эпосда игитдин и терефдизни гзаф чка ганва. Гъикъван ам халкъдин эмир, сардар, полководец ятла, гъакъван ам адетдин зегъметчи инсанни я. Халисан чилинви. Гагъ ам дагъда хипер хуьзвай чубан я, гагъ ада чатуьхъандихъ галаз гапурар гатазва, гагъ ам вацал банд эцигзавай устлар я, гагъ ада рекьер, муьквер туйкьуриз кумек гузва, гагъ шадвилериз демера, межлисра аквазва...

Дугъриданни, Шарвили, урусрин тарихчи Н.Глиноецкийди лаганвайвал, "вагъши дявекар" ваъ, датана вичин халкъдин яшайишдин къайгъу члугъзавай устлар, устад, зегъметчи я. Вичивни виридалайни артух муькуф ва дикъетлувал гва. Ада саки цлуд агъзур касди гъанвай турариз ва балклариз къимет гузвай саягъдиз килигин:

*Экъечина ам гадаирин
Юкъва аваз майдандал,
Гагъ вил вегъез турарал,
Гагъ вил вегъез балкларандал...*

Ахпа вуч жезва? Гиярвийри гъайи тур злягъайла рагарал, амукъайди са твех хъана; суварвийри гъайи тур юкъвалай гъакл клар хъана; муьшкурвийри гъайи тур къве къат хъана... Куьрелди, гъанвай къван турарикай садни игитдиз герекди хъанач.

Шиверизни ам гъа теъгерда килигна. Шекидин балкларандал гъил вегъена, къве къат хъана юкъ адан; шабранвидин балкларандин вилер пелез акъатна; цахурвийрин балкларандин мез акъудна, шалам хъиз... Куьрелди, вири балкларанни, ракъурнавай хуьрерай, лап къифер хъиз акъатна Шарвилидин гъилерай.

Шарвилиди хъагъай тур икъван гагъда садазни такурди хъана:

*Алай адал ирид юк,
Сивни тунвай къилавада.
Ракъин кланик цларцар гуз,
Гъатнавай ам ялавада...
Шарвилиди къачуна
А зурба тур гъилиз фад.
Гъиссай члавуз залавал,
Хъана адан риклиз шад.*

Генани яракъ ада карда ахтармишна:

*Ирид сефер янатлан
А мармардиз тур ада,
Хъанач къуьруь а яракъ,
Квахънач лайх зур адан...*

Мал иесидиз килигайди жеда, лугъузва халкъдин мисалда. Пагъливандин яракъдини, либасрини, адан гъилик квай маса затларини игитдин руьгъ, уьмуьрдин рехъ, яшайишдин шартлар-санлай къанажагъ лишанламишзавайдал шак алач. Ни лугъуда Шарвили гъакъван зурба ракъун устлар, чатуьхан, яракърин сирер чизвай устлар тушир?..

Асирра чи хуьрер чпин чатуьханралдин заргарралди тафаватлу хъайиди тарихра гъатнава: Ахцегъар, Миграгъар, Къурушар, Рутулар, ик мадни.

Шарвилидин шивни адетдинди тушир. Игитди ам гзаф еке зегъметралди жагъурна. Гъуьлуьн шивцикай мах чаз аял члаварилай ван жезва. Шарвилидин шивни гъа махарик квай хъинди я. Вучиз халкъди ихътин рехъ хъана? Кар анал ала хъи, халкъдиз вичин пагъливандин алакьунар адетдинбур туширбур тирди къалурун хас я.

*Алатайла ирид югъ,
Са яхун тай, галтад жез,*

*Пайда хъана хабарсуз,
Шарвилидал алтад жез.
Садлагъана гадади
Терлинкдал гъил вегъена.
Ада япар чуйкъевена,
Гададал вил вегъена.
Ахпа ада гъарайна,
Гъиргъирарна вижеваз:
- Гада, зун я женгера
Къведай балкларан виже ваз!..*

Лезгийр халисан терекмаяр, рамаганар, малдарар тирди и риваятди генани успатзва. Гум цай авай чкадай акъатда лугъуда. Шарвилиди балкларан хъагъунин риваятни рамаганарин мецин яратмишун хъун лазим я.

Шарвили устад лежберни хъайиди успатзвай сегнейри чун генани гъейранарзава:

*Чулава гумар акъатна
Хуьреравай чатаркай.
Зегъметдин сел къарагъна
Инин вири патархъай.
Шарвилиди туйкьурна
Туьрез яцлу тарцикай.
Кичле тушир гадади
Виш гамшидин парцикай.
Ирид юкъуз къвалахна
Ада хуьруьн никлера.
Адан михъи твар гъатна
Мад жемиятдин сивера...*

Лежбер тирди хъиз, Шарвили чубанни я:

*Шарвилиди алудна
Вичел алай нупа дуьз.
Фена дагъдиз кумек гуз
Хипер хуьзвай бубадиз...*

Инал мад сеферда чи виликай дагъви хуьрерин гъакъикъат карагъава.

Неинки а сур девирра, гъакл алай аямдани дагъви гъар са итим ва гъакл рушни хуьре гъалтзавай вири къвалахрин (лежбервилдин, чатуьханвилдин, малдарвилдин, эцигунрин, клуртар цвадай, гам-халича хрунин ва ик мадни) устад хъун важиблу я. Масакла а шартлар яшайиш туйкьуриз, хизанар хуьз жедачир. Яни дагъларни хуьз жедач. И жигъетдай "Шарвили" эпос гъар са дагъви патал халисан уьмуьр чирзавай ктаб я.

Ислягъ уьмуьрда тлебиатдин заваларни тимил гъалтзавайди туш. Гъахътин дуьшуьшрани халкъдин къайгъуда жедай къегъалар герек тирди "Шарвили" эпосди хъсандиз раижзава.

Гъикл ятлани, Самур вацун сив дагъдин патари клевна. Ахцегъ хуьруьн са пай цик акатиз гатлунна. Ни кумекда? Гъелбетда, Шарвили майданда гъахъна.

*Тадидаказ эвчиьна
Дагъдай вацун кламуз ам.
Вахчуна раг гадарна,
Хтана гуж къалуз ам.
Яд авахъна эвел хъиз,
Ван алатна дередал.
Гъевечли-члехи къватл хъана.
Кимел гъа и береда.
Ван чклана хуьрериз:
"Шарвили чи даях я,
Пагъливан я, пагъливан,
Жегъилдин чун члалахъ я!"*

Шарвилидин устадвал гъар сеферда, члехи ягъунрилай къулухъ чклай хуьрер, къвалер арадал хкидайлани, успат жезва. Эпосдин "Дарман" твар алай къил тамамвилелди Шарвилидин зегъметдин алакьунриз бахшанава.

*Пуд югъни йиф акъатна
Кеспидик кваз эл вири.
Шарвилиди алахна
Вичин хирел къел вири.
Кумек гана халкъариз,
Кутаз рекьер, жигъирар.
Ватандикай тир вири*

Халкъдин михъи фикирар...

Шарвилидин устадвал къванерикай вичин рагъметлу дидедиз, бубадиз, ярдиз гуьмбетар ийидайлани чир жезва.

*Ирид юкъуз алахъна
Шарвили са раг атлуз.
Ирид юкъуз алахъна,
На пагъ, клевни ракъ атлуз.
Далудаллаз авудна
Мармард къванер гадади.
Къуна михъиз кфадди
Гъаркъуь къуьнер гададин.
Цлалцларна турунив
Ада абур вижеваз.
Хайибуруз гуьмбетар
Эциг авун хивеваз...*

Шарвилиди Гияр шегъердани вичин устадвал къалурзава, абуроз вацлай хъвадай цин хвал гъиз кумекзава.

*Гъар са нямет авазва
Гиярвийрин къвалера.
Амма фадлай къевезмачир
Яд шегъердиз хуьлерай.
Мус ятлани бубайри
Къур члехи банд кланвай.
Вацл авахъна къуд кламуз,
Шегъердин яд атланвай...*

*Амма са кар элдивай
Къилиз акъуд жезвачир,
Вилик галай дагъдилай
Чархар авуд жезвачир.
И вахтунда агакъна
А дередив Шарвили.
Вацун сиве члехи банд
Башламишна эцигиз.
Мягътел хъана амай эл,
Шарвилидиз килигиз...*

Саки гъа и саягъда Шарвилиди цахурвийризни, а дередин хуьрериз рехъ туйкьуриз, кумек гузва.

Цахурвийри лагъана:

*"Чи яйлахра веък амач!
Гъикъван вахт я дагълара
Къулай жигъир, рехъ амач!"*

*Са халкъар я чун вири,
Дагълар ава арада.
Къевезни хъфиз четин я,
Чархар ава арада".
Халкъди лагъай гафарин
Шарвилидиз ван хъана.
Цахурвийриз кумекун
Адан риклиз клан хъана...
Игит пагъливан кардив эгечина.
Ирид юкъуз ацукънач
Акъатай руг чилерал.
Лап мичивал акъалтна
Шарвилидин вилерал.
Метлериьхъ къван гъатна ам
Ягъай члавуз чилера.
Къарлузар къван члехи тир
Пихер хъана гъилерал...*

Мегер им Шарвили чилинви тирвилдин шагъидвал тушни!

Шарвилидин гъунаррин ухшарар чаз чи девирдин гъакъикъи инсанрин краарини тимил аквазвач. Месела, шаир Алирза Саидова поэмада къамат арадал хканвай уста Идрис гъа Шарвилидивай ирс къачур устлар тушни! Ада вацларал хкажай муьквер, эцигай гуьзел дараматар къени халкъдин къуллугъда ама.

Эхъ, лезги милли къанажагъ арадал атуниз эпосди ва гъакл адан руьгъдаллаз къенвай чи аямдин эсерри («Уста Идрис», "Зарбачи Гъасан", "Чулава къизил", "Дагълара нуьрар", "Пирсаид" ва мсб) къетлендиз таъсирзава. А эсерар чи антологийра, хрестоматийра фадлай гъатнава. Кланзавайди абур клелун, чирун, уьмуьрда абуркай тарс хкудун я.

"Шарвили" - 2019 Игитвилдин гимн

Нариман КЪАРИБОВ

*"Чуьл атлуз, мензил атлуз,
Дере атлуз, тепе атлуз",
Гъуьлуьн гужлу леле атлуз,
Фена вилик са пагъливан,
Гъар чкада авай ад - ван.
Шарвили я игитдин твар
Душманд гардан ийир клар-клар,
Клелез хивел экъечлайди,
Эл азадиз эгечлайди.
Эрчи гъиле тур къуна,
Чапла гъилени - къалхан.
Вичел атай зарбунал
Гъам жаллатлар, гъамни хан,
Дуван акваз, къарсурна,
Чи чилелай чукурна.*

*Элди адаз алхишна,
Бахтлу уьмуьр къурмишна.
Халкъ акъатна дарвилляй,
Себел хъана Шарвили!
Къе шегъеррал, хуьрерал,
Зияратрал, пирерал -
Лезгистан тир твар ала!
Пак пайдахдин зар ала!
Къанажагъдал, намусдал
Садран тахъай леке - хал,
Пелагийрин эвледар,
Шарвилидин веледар!
Виликди физ рекъева,
Садвал члехи риклевав,
Гъакл хъунал чи шак алач!
Чун хътин мерд халкъ авач!
Зур къалурда душмандиз,
Игит пагъливанди хъиз!
Лугъузвач чаз гъавайда
Турни къалхан авай халкъ!
Кланда даим гъахъ, къайда,
Шарвилияр галай халкъ!*

Лезгистандиз илифа

*Къилляй-къилди абад Ватан,
Игитвиллиз ачух майдан!
Шарвилидин бине - макан -
Лезгистандиз илифа, ша!
Садра хъана, мадни хъша!*

*Къекъвейтлани Чилин шар,
Жагъин тийир чпез ухшар,
Акун патал къветер - рушар,
Лезгистандиз илифа, ша!
Садра хъана, мадни хъша!*

*Гъам мармар, гъам къизил авай,
Виш йисавай жегъил авай,
Даим ачух гуьгъуьл авай,
Лезгистандиз илифа, ша,
Садра хъана, мадни хъша!*

*Гияр, Шабран, Къуба, Куьре,
Югъ-къандавай жезвай иер,
Дербент ава - шегъер - гевъер!
Пехил яз ваъ, мецеллаз хъвер,
Лезгистандиз илифа, ша,
Садра хъана, мадни хъша!*

*Гъар чкада дустар авай,
Гур межлисра тостар авай,
Элди хъ члехи къастар авай,
Лезгистандиз илифа, ша,
Садра хъана, мадни хъша!*

Жегъил сувар

Нурали ВЕЛИБЕГОВ

*Кутазвай чак руьгъдин лувар,
Мубаракарай члехи сувар!
Рейсад я чахъ стха халкъар,
Къуьн-къуьневав санал алай.
Чаз и сувар тешкил авур,
Шарвилид тур хкаж хъувур,
Асландин руьгъ авай инсан
Чи Имам хва я чаз масан!
Туьнт къуьлериз, мани лугъуз,
Къад йис сувар къиле тухуз.
Самур дере, ацалтна ван,
Югъ-къандавай жезва клубан.
Къуд пата халкъ - ачух риклер,
Дуьзмишна майданар иер,
Хуьруьн, мани къугъваз сивел,
Ша, хкаж жен Клелез хивел.*

Агъмед МАГЪМУДОВ

ЛЕЗГИЯР къадардал галтайла гъвечи миллетрикай ятани, рубъдин, тарихдин, медениятдин чехи ирс авай халкъ я. Гъайиф хьи, чакый гзафбуруз, иллаки акъалтзавай несилриз, чи милли, девлетлу ирс хъсандиз чизвач.

Чна "Лезги газетда" тарихдиз талукъ макъалаяр гун давамарзава. Виликан нумрайриз акъатай Гъуьсен Шагъпазован "Гъажи Давуд акъвазай эхиримжи чка", Ариф Рустамован "Лакзар вужар тир?" макъалаяр клелзавайбуру хушдиз къабулна. И кардин патахъай интернетдин яшайишдин "Facebook" сетда а макъалайриз ганвай баян-

Багъдадда клелзавай йисара Юсуф Абу-ль-Музаффаран хва Абу Бакр ас-Саманидихъ галаз таниш тир. Гаф кватай чкадал лугъун хьи, Лакзи Юсуфан хва, 12-асирдин сад лагъай паюна яшамиш хъайи Абу Абдаллагъ аль-Гъасанази Багъдадда чирвилер къачун къисмет хъанай. Ада суфистрин машгъур шейх ибн аз-Загъра ат-Турайсидин гъилик клелзавай. Итижлу кар ам я хьи, Лакзи Юсуфан хва Абу Гъамид аль-Гъазалидин сухта, шафиитрин алим яз гъисабзавай Абу Исгъаь Ибрагъим ибн Мугъаммад ас-Суфидихъ галаз лап мукъувай таниш тир.

Къейд ийин хьи, аль-Гъазали вичин девирда чехи арифдаррикай сад тир. Адан къелемдикай хкатнавай кваллахра суьннитрин ислам-

чаларизни таржума авуна. Эхирни и ктаб Мугъаммад аль-Аваби аль-Акташиди 11-асирда гъа ихътин твар алаз хъей кваллахдин бинедаллаз туькълурнавайди якъин хъана. Бес къадар субутдин делилар авачирвилей сифтегъан "Дарбанд-намадин" автордин патахъай алимрин арада геждади гъужетар киле фена. И гъужетрин нетижада тарихдин чешме хъейди Дербентдин киле Агълабидрин тухумдин векилар авай члавуз шегъерда тарихчи яз кваллахай Лакзи Юсуф я лугъудай фикирдал атана.

Ктабдин автор Лакзи Юсуф тирди тестикъарзавай мад са делил ава. Аль-Лакзидин сухтайрикай сад тир Абу Бакр Мугъаммад ад-Дарбандиди XI асирдин эхирра - XII асирдин эвел килера "Райгъан аль-хакаик ва бустан ад-дакаик" ("Базилик истин и сад тонкостей") твар алай кваллах хъена. Анай ашкара жезвай-

Лакзи Юсуф ва "Дарбанд-нама"

ри шагъидвалзава. Къе чаз газет клелзавайбуру тарихдин вилик еке лайихлувилер къалурау чехи алим, арифдар, тарихчи Лакзи Юсуфан умуьурдихъ галаз танишариз кланзава.

"Лезги газетдин" алатай нумрадиз акъатай А.Рустамован винидихъ твар къунвай макъалада виликдай лезгийриз лакзар лугъузвайди делилралди субутнавай. Юсуфан тамам твар Юсуф ибн аль-Гъуьсейн ибн Дауд Абу Якуб аль-Факъигъ аль-Баби аль-Лакзи тир. Адан тварцъевай эхиримжи "Лакзи" гафуни Юсуф лезгийрикай тирди тестикъарзава. "Лакз" тахминан VI-XIII асирра хъайи гъукумат я. Тарихдал машгъл алимрин фикирдалди, лезги халкъарин улкъве яз гъисабзавай Лакз алай вахтунин Къиблепатан Дагъустандинни Кеферпатан Азербайжандин мулкарал экъя хъанвай. И улкъведикай чна газетдин нубатдин нумрайрикай сада гегъеншдиз ихтилатда.

Къенин макъаладин къилин игит Юсуф гъа и улкъведай тир. Генани керчекдиз лагъайтла, - чи йикъарин Дербентдай. Тарихдин чешмейрай малум тирвал, шегъердал "Дарбанд" твар акъалтдалди вилик "Баб" (яни, "къапу") твар алай. Тамам твар "Баб-уль-Абваб" тир. Араб чалай элкълурайла, - "Къапу-рин къапу". Лакзи Юсуфан тварцъихъ галай "аль-Баби" гафуни адан ерибине Дербентдай тирди къалурзава.

Ам тахминан 11-асирда яшамиш хъана. Алимдиз гзаф къадар гъадисар чидай ва Дербентдин киле Агълабидрин тухумдин векилар авай члавуз Лакзи Юсуфа шегъердин пачагълугъдин тарихчи яз кваллахзавай.

Лагъана кланда, Юсуфаз шафиитрин мектебдин сергъятра аваз мусурманрин ихтияррин илим (фикх) хъсандиз чизвай. И илим ада Багъдадда твар-ван авай факигъ (фикх чидай кас) "Китаб ал-ансаб" ктабдин автор Абу Садан чехи буба Абу-ль-Музаффар ас-Саманидидвай чирнай.

дикай гзаф хъенва. Алимди исламдин теология, суфизм, философия, логика ва маса илимар дериндай чирна. Ихътин чехи арифдар авай девирда яшамиш хъуни ва адан сухтайрихъ галаз дуствал хуьни Лакзи Юсуфан хъиз еке таъсир авурди якъин кар я.

Дербентда тарихчи яз кваллахзавай Лакзи Юсуф Кавказдин тарихдиз талукъ кар алай чешмедин - тарихдин "Дарбанд-нама" ктабдин мумкин тир авторрикай сад яз гъи-

сабзава. И надир кваллахда 5-11-асирдин Дагъустандиз, Самурдилай къиблепата авай областриз (алай вахтунда Азербайжандик акатнавай) талукъ делиларни ава. Амма ктабдин автордин гъакъиндай гъужетар гзаф йисаралди давам хъанай. Лагъана кланда, са къадар вахтунда "Дарбанд-нама" масабуру киле тухванвай ахтармишунрин бинедаллаз Мугъаммад аль-Аваби аль-Акташиди 17-асирда хъенвай яратмишун яз гъисабзавай. Адан ктаб персерин, арабрин, туькверин, дагъустанвийрин тарихдин чешмейра гъатнава ва ам Кавказда исламдин тарих къалурузавай кар алай кваллахдай къазвай. 1722-йисуз Урусатдин князь Дмитрий Кантемира "Дарбанд-нама" латин чалаз элкълурна ва ам илимда мадни машгъур хъана. Гъуьгълунлай и кваллах ингилис, немс, француз ва маса

вал, XI асирдин эхирра Дербент шегъердин киле авай Гъашимидрин тухумдин векилар Агълабидри эвезна. Къадим шегъерда Гъашимидри агъвалзавай члавуз ина тарихчи яз лезгийрин маса алимди Маммус аль-Лакзиди (адакай чун газетдин къведай нумрада рахада) кваллахзавай. Гъукумдин килевайбуру дегъиш хъайила, ада вичин "Тарих Баб аль-Абваб аль-Ширван" ("Дербентдинни Ширвандин тарих") ктаб хъин акъвазарна ва Дербентдай катуниз мажбур хъана. Агълабидрин тухумдин векилри чпин сиясатдикай лугъузвай чешме арадал гъуниз къетлен фикир гъузвай. Винидихъ къейд авурвал, абуру агъвалзавай члавуз Дербентдин тарихчи Лакзи Юсуф тир. Гъа девирда тарихдин чешме арадал атун шаклувилик кутаз жедач.

Бязи кваллахра къейднавайвал, Мугъаммад аль-Аваби аль-Акташидин "Дарбанд-нама" ктабдай Агълабидрин девирдиз мукъва рангар, тавар жагъизва. Агълабидрин вахтунда Дербентда тарихдин ктаб арадал атун мумкин тирдакай тарихчи Владимир Минорскийдини лугъузава. Мугъаммад аль-Аваби аль-Акташидин "Дарбанд-нама" кваллахдик "Тарих Баб аль-Абваб аль-Ширван" ктабда авачир бязи гъалатлар, гъакъикъатдив къан тийизвай делилар ква. И карди а кваллахдин автор "Тарих Баб аль-Абваб аль-Ширван" чешмедихъ галаз таниш туширди тестикъарзава. Гъавилей сифтегъан "Дарбанд-нама" шегъердин килиз Агълабидар атай члавуз арадал атана.

Мугъаммад ад-Дарбандидин гафаралди, аль-Лакзи Агълабидрин вафалу терефдаррикай сад тир. Дербентда суфистрин килевайбуру судья Абу Муаммар ва адан хва дустагъдай азад авунин тлалабун гъаз шегъердин амридиз акси экъе-чйала, Аль-Лакзи суфистрин килевайбурукай сад тир Абуль-Гъасан аль-Джурджани, чкадин гъукумдиз акси экъечмиш лугъуз чалаз гъиз алахънай. И вакъиадини мад сеферда Лакзи Юсуф Агълабидриз вафалу тирди къалурузава.

Лакзи Юсуф тахминан 1089-1090-йисара рагъметдиз фейиди фикирда къуртта, "Дарбанд-нама" XI асирдин 80-йисарин эхирра хъин мумкин тирди лугъуз жеда.

(*Макъала хъьидай члавуз ФЛНКА-дин, Википедиядин сайтрикай, мусурманрин диндин тарих ахтармишай Урусатдин тарихчи Станислав Прозорован кваллахрикай менфят къачуна*).

Муьтлуьгъ тахъай Кард шегъер

Гуьлхар ГУЬЛИЕВА

Юкъван виш йисарин лезги хуьрерикайни шегъеррикай малуматар гузвай чешмейра Кард клеледин тварни ава. Гъа девирра яшамиш хъайи тарихчийрикай Магъмуд Хиналугъвиди вичин "XIV-XV виш йисара Дагъустанда ва Ширванда киле феи вакъиаяр" ктабда Кард ва Къуруш хътин къве шегъердикай малумат ганва. Ада хъизвайвал, и шегъеррихъ мягъкем клелеяр, яракъар гъазурдай карханаяр, гъатта чпин къушунарни авай. И шегъеррин Юкъван Азиядин улкъвейрихъ галаз алишверишдин рекъяй авай алакъларни гегъенш тир.

Кард шегъердикай чи аямдин тарихчийрини куьруь малуматар ганва. Тарихдин илимрин докторар тир Р.М.Мегъамедова "Легенды и факты о Дагестане" ва А.Р.Шихсаидова 1981-йисуз чапдай акъудай "Рассказы по истории Дагестана" ктабра и шегъердикай бязи делилар ганва. Абуру хъизвайвал, Кард шегъер гилан Сулейман-Стальский райондин Къулан Сталрин хуьруьн мукъув хъиз кутунвай, сенгерар яна, мягъкемарнавай яшайишдин чка тир. И клеле иранвийри муьтлуьгъ жезвачир. Надир шагъдин къушунривай, къведра басрух гатлатани, Кард къаз хъаначир.

Пуд лагъай гъилера шегъердал вегъез кланзавай Надир шагъди гъикъ ятани вичин фи-

кир дегъишарна, аниз пуд илчи ракъурна. Абуру шегъердин чехидава шагъди ракъурай чар агакъарна. Чар клелна, хъел акатай чехида куьмекчийрихъ галаз меслятна. Шагъди, лезгийриз кичлерар гана, шегъер къурла, абурун килер атлана, клеледин цларал эцигда лагъанвай къван. Шагъдиз жаваб яз, лезгийрин регъберди илчийрин килер атлана, клеледин цларал эцигиз туна. И кар сеbeb яз гзаф хъел акатай Надир шагъди гъасятда шегъердал вегъенатлани, адавай мад Кард къаз хъанач.

Са къадар вахтар алатайла, шагъди пудра артух къуватривди лезгийриз басрух гана. Къве вацра киле феи ягъ-ягъунрилай къулухъ эхирни иранвийри шегъер къуна. Пехъи хъанвай Надир шагъди лезгийрилай къисас вахчун патал шегъердин майдандал чехи мярекат тешкилна. Хайбурун вилик аярлин гъилерни квалчер кутлунна, абурун килелай балклар гъализ туна. Идалай къулухъ вири шегъерэргъилияр тарагъадиз акъудна. Шегъер лагъайтла, цийи килелай эхцигиз тежедайвал, цай яна, куз туна. Гъа идалди Кард чилин винелай квахъна.

Лезгийриз гъикълан зулумар авунатлани, шагъ вичин мураддив агакънач. Урус тарихчийри хъизвайвал, эхирни лезгийри Надир шагъдин къушунар кукъларна, адан гъукумат чкидай гъалдиз гъана.

Цийи ктабар

"Лезги газетдиз" Сулейман-Стальский райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, мукъвара Дагъустандин ктабрин чапханада лезгийрин шайр, публицист, алим **Азиз МИРЗЕБЕГОВАН "Чехи шайр ва арифдар"** твар алай ктаб акъатнава.

Ам Дагъларин улкъведин машгъур алим Алкъвадар Гъасан эфендидин умуьурдин ва яратмишунрин рекъиз бахшнава. Гъакъикъи делилрикай бине къуна, арадал гъанвай ктаб арифдар дидедиз хъайидалай инихъ 185 йис тамам хъунихъ галаз алакълалу яз гъазурнава. Лагъана кланда, Азиз Мирзебегован нубатдин кваллахда философдин яратмишунрин кваллахдин вири терефрикай раханва.

Ктабдин къилдин са пай Алкъвадар Гъасан эфендидин сейли "Ассари Дагъистан" кваллахдиз талукъларнава. Къейд ийин хьи, и чешмеда жуьреба-жуьре кваллахрин бинедаллаз сифте яз, арабри гъужумар авур девиррилай гатлунна, XIX асирдин эхирдалди Дагъустандин тарих ачухарнава. Гъакъи Мирзебегован ктабда Алкъвадар Гъасан эфендидин яратмишунриз маса алимри, литературоведри ганвай къиметдикайни раханва. Философдин ширирин таржумайри ва "Экинчи" ("Цан цадайди") газетдин чинриз акъатай макълалари ктабда къетлен чка къунава.

Идалай гъейри, Азиз Мирзебегова твар-ван авай шайр, арифдар, философ **Низами ГЪАНЖЕВИДИН** лезги чалаал "**Мидаим багъ. Хкъгъай эсерар**" твар алай ктабни ахкъуд хъувунва. Ана шайрдин лирикадин эсерар ва поэмайрай бязи члувар санал квалтнава. Лагъана кланда, таржумачидилай лезги чалаз элкълурнавай яратмишунра Низами Гъанжевидин чалаалрин эфзелвал, гъиссер, къатлунар ва шайр авай гъал хуьз алакъланава.

Цийи законар

Гьар са агьалидиз талукъ я

Жасмина САИДОВА

Эхиримжи йисара уьлкведа мукьвал-мукьвал цийи законар къабулзава. Адет яз, абур 1-январдила, я тахьайтла, къвед лагьай зур йисан эвельдилай - 1-июлдилай къуватда гьатзава. Эгер бязи законар гьеле къабулдалди вилик еке веревирдер арадал гьизвай бур ятла, мукьубурукай члехи пай агьалийриз анжах чпин яшайишдин тежрибада гьалтайла чир жезва. Къе чун и жигьетдай иллаки "деветлуду" тир 2019-йисалай (асул гьисабдай 1-июлдилай) къуватда гьатнавай законрикай рахада. Абур Россиядин саки гьар са агьалидиз талукъ бур я лагьайтла жеда: кредит къачузвайдазни, ипотекадин пул гузвайдазни, пенсиядиз физвайдазни, карчийризни, автомашинрал рик алайбурузни ва ик мад. Лугьудайвал, законар чир тахьуни жавабдарвиликай азадзавач, гьаниз килигна, хьанвай дегишвилерикай виликамаз чир хьун ва менфят къачун хийирлу я.

ЖКХ-ДИН ТАРИФАР БАГЪА ХЪАНВА

2019-йисан 1-июлдилай Россияда ЖКХ-дин тарифар йиса къвед лагьай сеферда яз хьажнава. Яшайишдин коммунальный къуллугьрай къачузвай гьакьидин къадар йиса 2 сеферда - 1-январдила ва 1-июлдилай - хьажуниз талукъ закон гьеле 2018-йисуз къабулна. Рикел хкин, Россиядин гьукуматди 2019-йисуз ЖКХ-дин тарифрин къадар 1-январдила 1,7% ва 1-июлдилай 2,4% хьажун тестикъарнай. Гьа са вахтунда, 2018-йисан августдиз ихтин серенжемдиз акси яз ФАС-дин къил Игорь Артемьев раханай. Ада а члавуз малумарайвал, члехи пай регионра ЖКХ-дин тарифрин къадар экономикадиз хийирлу хьун патал лазим къадардила гьакьани виниз я.

БЕНЗИНДИН КЪИМЕТАР

Гьукуматди бензиндин ва дизелдин кудай шейинин къиметар тайин къадарда акъвазарунин гьакьиндай нефтдин компаниярихъ галаз икьрарар мад давамар хьийидач. Ихтин икьрарар къуватда жедай вахт 1-июлдиз къутягь хьанва. Пешекарри гуьзлемишзавайвал, гатун эхирдалди бензиндин къиметар 4,7-12 процентдин багъа жеда.

"ПЛАТОН": АНЖАХ ВИНИЗ

Государстводин "Платон" системадин тарифдин къадар - ам залан пар члугвадай машина федеральный рекьерай финай къачузва - 1-июлдилай 14 кепекдин виниз ва 2,04 манатдиз (са километрдай къачузвай къадар пул) барабар хьанва. 2010-йисан 1-февралдила ам 2,2 манатдив ва 2021-йисан 1-февралдила 2,35 манатдив агакьда. Анлай къулухъ индексация йиса садра - февралди вацра ва йисан инфляциядин къадарда аваз ийида, хабар гузва РФ-дин транспортдин министрстводи. Минтрансдин делилралди, "Платон" системада транспортдин 1,2 миллион такьат гьисабдиз къачунва. Ада къвалахзавай вири вахтунда Россиядин Рекьерин фондуни атай такьатри 77 миллиард манат тешкилзава.

ПЕНСИЙРИН ГЪАКЪИНДАЙ

2019-йисан 1-июлдилай пенсийрин реформадин сад лагьай паоник акаатай агьалияр, яш хьун себегъ яз, пенсиядиз экъечлиз башламишда. Алай йисуз чпин яш 55 йисни 6 варз хьанвай дишегьлияр ва 60 йисни 6 варз хьанвай итмар пенсионерар жеда. Талукъ яз, июлдин вацра пенсиядиз 1964-йисан январдиз ханвай дишегьлияр ва 1959-йисан январдиз ханвай итмар экъечда.

Идалайни гьейри, гила чи уьлкведа "ПРЕДПЕНСИОНЕРАР" хьанва. Пенсиядиз фидай вахт алуьдалди 5 йисалай тлимил вахт амай яшда авай агьалийриз гила "Пенсиядила вилик квай яшда авай ксар" лугьзва. Ихтиярал гьалтайла, абур пенсионеррихъ галаз барабарнава, гьаниз килигна ихтин агьалияр эменнидила ва чилелай гузвай налогдикай азаднава.

НАБУТ АЯЛРИХЪ ГЕЛКЪВЕЗВАЙБУРУЗ

2019-йисан 1-июлдилай аялрихъ-набутрихъ ва гьевчи члавалай сад лагьай дестедин инвалидар тир аялрихъ гелкьуьнай вацра садра гузвай куьмекдин пулдин къадар саки къве сеферда хьаж хьанва. Ихтин аялдрихъ гелкьувезвай, къвалах тийизвай дидедиз ва я бубадиз (аял хвавиле ва рушвилеиз къабулнавай касдизни) ва я инвалид аялдал къаюмвалзавайдаз (опекун) икьван члавалди авай 5 агьзурни 500 манатдин чкадал гила 10 агьзур манат гуда.

Рикел хкин, ихтин гелкьуьнал машгьул маса ксариз вацра 1 агьзурни 200 манат гузва. И къадар дегиш жезвач.

НЕКЕДИН СУЪРСЕТ МАСА ГУНИКАЙ

Июлдин вацралай башламишна, некеддин ерил суърсет некеддин ягьлу эвезнавай суърсетдила тафаватлу авун къезил жеда.

Гила михи некеддин, некединни маса суърсетдин ва нек квай продуктар туьквенрин дезгейрал къилди-къилди чкайрал эцигун лазим я. Закондин истемешуналди, абурал "Некеддин ягьлу масадалди эвез тавунвай продуктар" гафар хьин лазим я. Талукъ яз, ягьлу эвезнавай продуктар абурукай къакьатна эцигун ва абурукай хабар гузвай гафар хьин лазим я.

КІВАЧИН КЪАПАРАК АЙ

Уьлкведа ківачин къапар чарасуз яз маркировка авунал элячзава. 1-июлдилай башламишна, Россиядин мулкунал акьудзавай ва я къецепатан уьлквейрай гьизвай цийи вири ківачин къапарал махсус марка хьун лазим я. Марка ківачин къапарал чпелни, абур авай къватидални алкьурда.

Маркади къилди къачур ківачин къапар абур акьудайдалай маса къачур касдал къван атлай рекьикай хабар гуда. Идалайни гьейри, малуматрин махсус системада ківачин къапарин карханадиз, абурун размердиз, гьазурнавай шейиниз талукъ ва ик мад делилар жеда. Закон акьудайбурун фикирдалди, ківачин къапар чарасуз яз маркировка авуни къалп шейрин вилик пад къаз ва продукциядин ери хьажиз куьмек гуда. Чарасуз яз маркировка авунал таммадаказ 2020-йисан 1-мартдалди элячлун лазим я. А йикъалай башламишна, ківачин къапар маса гунихъ галаз алакьалу вири ксарив махсус сканерар хьана кьанда.

ИЮЛДИЛАЙ ТЕЖРИБА БАШЛАМИШНАВА

1-июлдилай Россияда аттарар маркировка авунин рекье махсус тежриба башламишнава. Гьукуматдин къарардай малум жезвайвал, тежриба 2019-йисан 1-июлдилай 30-ноябрдалди киле фида.

Идалайни гьейри, 2019-йисуз 10 жуьре шейрин дестеяр (парталар, тенбек, аттарар, ківачин къапар, шинаяр ва пневматикадин покрывшкаяр, фотокамераяр ва лампаяр, къезил промышленностди акьудзавай 5 жуьре шейэр) чарасуз маркировка ийиз башламишун лазим я.

Шейэрин къватийрал къве къатунин код алкьурда, ада продуктдиз талукъ делилар жеда: твар, акьудай кархана, югь, вахт ва чка.

МУГЪМАНХАНАЯР "ГЪЕТЕРИНБУР" ЖЕДА

Чпихъ 50 къвалелай (номер) тлимил тушир фонд авай вири мугьманханайрихъ абуруз и ва я маса къадар "гъетер" ганвайдан гьакьиндай шагьадатнамаяр хьана кьанда. Ихтин шагьадатнама гьачиз мугьманханайрин бизнесдал машгьул хьунал къадагъа жеда. Эгер мугьманханадин реламада адаз ганвай къадардила артух "гъетер" къалурнаватла, ам административный жерме ийида.

ИПОТЕКАДИН РУХСАТРИН ГЪАКЪИНДАЙ

Вацран эхиримжи юкьуз - 31-июлдиз - ипотекадин рухсатрин гьакьиндай законди къвалахиз башламишнава. Ихтин рухсатрикай ипотекадин кредит вахкун лазим

тир, амма яшайишдин четин шартлара гьатнавай агьалийривай менфят къачуз жеда. Ипотекадин рухсатар тек са ва гьамиша яшамеш хьун патал бакара къевезвай къваллиз талукъ я. Рухсатдин вахт законда къалурнавай себеридай сад аваз хьайитла гуда ва адан вини къил 6 вацраз барабар жеда. И вахтунда ипотекадин графикда къалурнавай къадардила тлимил пул вахкудай, я тахьайтла и кар михьиз акъвазардай ихтияр гуда.

ТРАНСПОРТДИЗ ТАЛУКЪ ЯЗ...

Транспортдин такьатар спутникдин навигациядин ГЛОНАСС системадин тадаракралди таъминаруниз талукъ къайдаяр 1-июлдилай давам хъжезва. Закондин истемешунар автобусриз, троллейбусриз ва пассажирар санай масаниз тухудай транспортдин махсус такьатриз (М2 ва М3 категориярин транспортдин такьатриз), гьакьни хаталу пар члугвадай N категориядин автомобилриз талукъ жеда.

КАЛИНИНГРАДДИЗ - ЭЛЕКТРОННЫЙ ВИЗАДАЛДИ

1-июлдилай туристривай Калининградский областдиз электронный визадин куьмекдалди физ жезва. Алай вахтунда ихтин виза ишлемишуналди гьакьни Дальневосточный федеральный округдиз мугьман жедай мумкинвал ава. 2021-йисан 1-январдила 16 йикъан вахтундалди къуватда жедай электронный виза вири уьлкведин сергьятра къуватда гьатда.

КЪУРАЙ КІАРАСРИКАЙ

Алай йисалай башламишна, чилел ярх хьанвай тарар-хилер мад кларасрин ресурс яз гьисабзавач, гьаниз килигна ам, махсус ихтияр къачун тавуна, къватдай ихтияр ава. РФ-дин тамарин Кодексдин 32-статьядин бинедаллаз, 2019-йисан 1-январдила Россиядин агьалийриз хуси игьтияжар патал къурана чилел ярхар хьанвай тарар, хилер са манийвални авачиз къватдай ихтияр ганва.

ГИЛА - ЧАРАСУЗДАКАЗ

1-июлдилай Россиядин саки вири бизнес онлайн-кассайрал элячлуниз мажбуринава. Кассайрин реформа чи уьлкведа 2017-йисалай киле тухузва. Алай йисуз реформадин пуд лагьай пай килиз акьудиз башламишнава. Эхиримжи бур яз онлайн-кассайрин къайдадал ЕНВД-дал ва патентдал алай ва агьадихъ галай категориярин карханаяр ва къилдин карчийр элячлун лазим тир: къвалахар ва я къуллугьар тамамарзаватла ва чпихъ гьакьидихъ къунвай къуллугьчийр авачир; вендингдин (автоматламишнавай) аппаратрин куьмекдалди алишверидал машгьул ва чпихъ гьакьидихъ къунвай къуллугьчийр авачир.

Са йисан вахт - 2021-йисан 1-июлдалди - а карчийриз ганва, ни хуси производстводин затлар маса гузватла, къвалахар тамамарзаватла ва къуллугьар ийизватла ва чпихъ гьакьидихъ къунвай къуллугьчийр авачтла. Масакла лагьайтла, эгер касди вичи хранвай шейэр маса гузватла, масаж ийизватла ва я килел алай чларар къазватла, касса маса къачун са йисан къулухъ вегьейтла жеда.

ПУД ЙИСАЛАЙ СА ЮГЪ

2019-йисалай башламишна, къвалахзавай ксариз пуд йисалай са сеферда са юкьуз диспансеризация авун патал азад югъ къачудай ихтияр ава. Пенсиядиз физ мукьва тир яшда авай ксариз гьар йисуз ихтин къве югъ къачудай ихтияр ганва. И кар патал къвалахдалди таъминарзавайдан тварцел арза хьин лазим я.

Алай йисуз къуватда гьатнавай цийи законар ва кухтунвай дегишвилер мад ава. Абурукай таман делилар макъала кхьидайла менфят къачур интернетдин centropol.ru, gbc.ru ва я талукъ идарайрин официальный сайтрай жагьуриз жеда.

Туризм

Амина МУСЛИМОВА

Регионрин уртах общественный теклифрин "Кеферпатан Кавказ" центради (МЦОИ) "Медиаголия" компаниядихъ галаз санал СКФО-дин субъектра сиягьатчийр патал итижлу чкаяр - туристивлин брендлар - ахтармишунин къвалах киле тухузва ва абурун нетижаяр мцои.рф. сайтда чапзава. Ахтармишунин макьсад Кеферпатан Кавказдин регионрихъ туристар къабулунин жигьетдай авай мумкинвилер ахтармишун я. И мукьвара сайтда нубатдин региондиз - Дагьустан Республикадиз талукъ делилар чапнава.

"Дагьустандал члехи пай туристрин рикл тебиатдин ва тарихдинни культурадин къетневилер себегъ яз ацукьнава. Россиядин виридалайни къадим шегьер Дербент гьаина, адахъни 5 агьзур йисан тарих ава", - кхьенва сайтда.

Малум хьайивал, массовый информациядин такьатра мукьвал-мукьвал чпин тварар къазвай чкайрин сиягьдик республикадин 10 объект кьа.

Сад лагьай чкадал дуьньяда виридалайни зурбади тир элкьвена агалнавай гьавиз - Каспий гьуьл ала. Адан твар СМИ-ра 26398 сеферда кьунва. Гьакьикъатда ам вир я, амма вичин екевал (371 000 кв.км) себегъ яз, адаз гьуьлуьн дережа ганва. Гьуьл Европани Азия какахъзавай сергьятдал ала ва адаз вад уьлкведихъ - Россиядихъ, Азербайжандихъ, Туркменистандихъ, Ирандихъ ва Къазахстандихъ галаз алакьалу кьерехар ава.

Рикл ацукьнава...

Къвед лагьай чкадал кларасдал, къванцел нехишар атлудай, ракъ художественный тегьерда гьалдай регионда виридалайни члехиди тир центр - Кубачи хуьр (1491 сеферда) ала. Халкьдин сеняткарвилерин надир шейэрлик Кубачидин гимеиш ва анин шалар - кларар акатзава. Юкьван ассирра ина гьакьни ракуькай парталар ва яракьар гьазуриз хьанай.

Пуд лагьай чкадал къадим девирдила (гьеле арабар къведалди вилик) авай имарат - Нарын-къеле ала. Адан твар СМИ-ри 1235 сеферда кьунва. Нарын-къеле Каспий гьуьлуьл галаз къве члалди галкьурнавай Дербентдин къеледин пай я. И цларин персрин уьлкведиз рехъ ачухзавай Каспийдин варар агалун лазим тир. Къеле ЮНЕСКО-дин виридуьньядин культурадинни тарихдин ирсинин сиягьда ава.

Нубатдин чка Европада виридалайни деринди тир Сулакдин каньонди кьунва (1160 сеферда). Адан яргивал - 53 километрдиз (дуьньяда виридалайни яргибурукай сад), деринвалбязи чкайра 1920 метрдиз барабар я. Сулакдин дере мукьвал-мукьвал США-дин Гранд Каньондихъ галаз гекьиззава.

Кавказдин адетдин тлуьнрик акатзавай хинкьлалдин твар 953 сеферда кьунва. И тлуьнриз Дагьустандин асул лешан я лагьайтла жеда. Амма гьазфур ам Гуржистандин милли хуьрекдихъ - хинкалийрихъ галаз какадарзава.

Дуьньяда виридалайни кеферпата авай сармашухрин тамун - Самурдин заповедникдин твар 365 сеферда кьунва. "Самурдин там са шумуд миллион йисан тарих авай надир, вичиз тешпигь авачир экосистема я. Ам Кьиблепатан Дагьустанда, Самур вацл гьуьлуьл какахъзавай чкада ава", - кхьизва авторди.

Шалбуз дагьдин ва "мураддин рекьин" твар 358 сеферда кьунва. Идалайни гьейри, ахтармишунра Кавказда мусурмандин сифте яз кьилз башламишай чкадин - Къала-Къорейш хуьруьн твар кьунва (177 сеферда). Алай вахтунда и хуьре касни амач, амма вилик девирра ам исламдин цивилизациядин - Къайтагьдин уцмийстводин меркез тир. Сиягьдин эхиримжи чкадал Табасарандин гамар (135 сеферда) ала. Еридал гьалтайла, абурун анжах Персиядин халичар гекьизиз жеда. Дагьустандин гамарикай сифте делилар гьеле Геродотан къвалахра гьалтзава.

Карчивал

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Заз малум тирвал, Белиж поселоқда Ва-
тандин Чехи дяведин йисарани салан май-
вayar цик кутазвай ва фронтдиз рекье тваз-
вай. Дяведилай гуьгъунин йисарани белиж-
вийри, абурулай чешне къачуна, патарив гвай
хуьрерин (Нуьгди, Белиж, Кумухъ, Малаха-
лил, Луклар, Азадугъли, Агълабар, Хъар-
тас-Къазмаяр, Хожаяр, Ярукъвалар...) агъа-
лийрини 500-700 литрдин челегра афнияр,
истивутар, помидорар, серкер ва серкерин
къалар цик кутазвай. Абуралди неинки чка-
дин, гъак! Азербайжандин, Юкъван Азиядин,
Кеферпатан Кавказдин, Россиядин хейлин
регионрин базарарни таъминарзавай. Совет-
рин вахтунда им инсанриз алава дуллух къа-
чудай рехъ тир.

СОВЕТРИН Союз чкъайдалай, союзный
Среспубликайрикай цийи уьлквейар ара-
дал атайдалай гуьгъуниз Белиждин майва-
яр цик кутунин карда устадрин рекьер-хуьлер

Бинейрал мягъкем зурба кархана

дегисъ хъана. Абуру Москвадин базарар гъи-
лик авуна. Гъар йисан тежрибади къалурза-
вайвал, москвавийри (иллаки къецепатан уьл-
квейрин агъалийри) къуь афнийриз, серкериз,
бадамжанриз ва истивутриз гзаф итиж ийиз-
ва. И кар фикирда къуна, Дербентдилай къиб-
ледихъ галай вири хуьрерин агъалийри сала-
ра анжах серкер, афнияр, истивутар цазва,
абур цик кутазва ва Москвадиз рекье твазва.
И карчивили гзафбуруз къвалах гузва. Мал
Москвадиз, Санкт-Петербургдиз ва маса ше-
гъерриз дашмишдай автотранспортдин,
саларбанар пластикдин челегралди, лазим маса
шейэралди таъминарзавай фирмаяр, базарра
чкаяр, будкаяр къуна, къуьбуру муьштерийриз
маса гузвайбуру пайда хъанва, агъзурралди че-
легар къабулзавай ва хуьзвай складар ара-
дал атанва.

Уьлкведа къиле фейи дегисвилерикди
Белиж поселоқда кардик квай ва вишералди
агъалияр къвалахдалди таъминарзавай кон-
сервийрдай, чехирардай заводар, автоколон-
на, гамарин фабрика, са шумуд база, совхо-
зар чуклурна. Къвалахдин суракъда гъатай же-
гъилар Россиядин чехи шегъерриз, гъа гъи-
сабдай яз Москвадизни акъатна. Абурун ара-
да **МАМЕДОВ Ферзини** авай.

Ф. Мамедован ери-бине Къурагъ район-
дин Къуьчуьррин хуьр я. Дагъдин хуьре яша-
йиш тухун гъамиша четин кар тир. Дяведин
ва адалай гуьгъунин йисара хейлин къуьч-
хуьрвийр Белиждин станциядал эвичнай.
Абурухъ галаз - буба Гъамидулани. Ада Ба-
куда къвалахзавай, гъавилляй Белиждиз хтун-
хъфин регъят акъваззавай. Серфинат диде-
ди, консервийрдай заводдани къвалахиз, пуд
рушазни пуд хъиз хъсан тербия гана, абур
гъвечи чъавалай зегъмет члугваз вердишар-
на. Ферзиди Белиж поселоқдин 1-нумрадин
юкъван школа ва ДГУ-дин филологиядин фа-
культет куьтыгъна.

Жуьреба-жуьре къвалахар ийиз къил хуьз-
вай жегъилди фикир-хиялна. Меркездин гъи
базардиз фейитлани, къуьбуру гузвай белижви-
яр гъалтзавай. Абурун шкъаятрихъ (базаррин
агъайри клева тун, алава налогар къачун, хъел
атайтла, базардай акъудун ва я къучияр гъал-
дарун...) яб акалайла, Ферзи къуьбуру маса
гудай ва жуванбуруз куьмеқдай къватлал, фир-
ма ачухунин фикирдал атана. Гъелбетда, их-
тибар жедай таниш гадайрихъ галаз юклар-
чиплерни яна. Вичин алакъунар, мумкинвилер
ахтармишун патал 5-6 гададикай ибарат
къватлал арадал гъана ва ахпа яваш-яваш ви-
ликди камар къачуна. Гъа ик! 1998-йисуз ада
"ФерЭльГам" ООО арадал гъана, Одиноково
шегъерда регистрация авуна.

Инал къетлендакъ къейд авун лазим я
хъи, уьлкведин меркездин агъалияр къуь
майвайралди таъминарун гъамиша базар-
дин ихтиярда авай, амма Ф. Мамедова и
месэла сифте яз пешекарвиллин бинедаль-
лаз тешкилна. Яни ада Россияда сифте яз
къуьбуру маса гудай супермаркетар, алиш-
веришдин центрайр ачухна. Суьрсет гъасил-
завай чкани авай - Къиблепатан Дагъустан.
"ФерЭльГам" ООО чи саларбанар патал
чпин продукция маса гудай сад лагъай муь-
штеридиз, карчивилин сергъятар геьеншар-
завай архадиз, амадагдиз элкъена. Маме-
дова къуьбурул машгул жезвай чкъайра ви-
чин филиалар ачухна ва цлудралди инса-
нар къвалахдалди таъминарна.

КЪВАЛАХ вилик физвай. Къуь май-
вайрин супермаркетар, алиш-
веришдин центрайр, филиалар Москвада,
областа хъиз, къваларив гвай регионрани
кардик кутуна. Продукциядин жигъетдай
къитвал авачир. Ятлани Мамедова хуьруьн
майишатдин продукция гъасилдай хъуси
салар, чилер хъана къанзавайди къатлана.
Къурагъ, Дербент районрин мулкарай ада
чилер арендадиз къачуна ва анра серкер,
истивутар, афнияр, помидорар, бадамжа-
нар цазва. Белижда, Бугъдатепада, Лукла-
рик ва масанрани саларай къватлавай
продукция къабулдай, гъазурдай, цик ку-
тадай, хуьдай базаяр арадал гъанва. Хей-
лин инсанри, ООО-дихъ галаз икърарар
кутлунна, чпин майишатра майвайрихъ
галаз къвалахзава. Гила абуруз чпин май-
вayar къачудай кас тахъунихъай къурху
амач. Компаниядин векилри Рязандин об-
ластдани филиалар кардик кутунва ва абу-
ру афнияр, келемар, ичер цик кутазва, ком-
паниядин алишверишдин центрайриз ага-
къарзава.

Алай вахтунда "ФерЭльГам" компания-
дихъ Одиноково шегъерда 3500 кв. метрдин
чилел, Чехов шегъерда 10000 кв. метрдин
чкадал алай аямдин заводар ава. Анра са
агъзурдав агакъна инсанри зегъмет члугваз-
ва. Лайихлу кар ам я хъи, абурун чехи пай
Къиблепатан Дагъустандай къвалах жагъу-
риз фейи ксар я. Лугъузвайвал, "ФЭГ" ООО
Россияда къуь продукция гъазурзавай лап
чехи карханайрикай сад я.

ФЕРЗИ Гъамидулаевич Маме-
дован карчивилин къвалах гъа би-
недилай хайи ватандихъ галаз
алакъалу хъана. Гилани ам Дагъустан Рес-
публикадиз жумартвилелди инвестицияр
теклифзавай бизнесменрикай сад я. И йи-
къара ам РД-дин Къил Владимир Василье-

ва къабулна. Адан бизнесдин проектриз рехъ
ачухун патал махсус заседание къватла ва
анал къве терефдизни хийирлу ихтилат къи-
ле фена.

Проектриз талуьк яз В. Васильева лагъа-
на: "Ихътин проектриз чна налогрин хейлин
къезилвилер гуда ва и къвалах чи гуьзчиви-
ликни жеда. Чна ам мадни гзаф инвесторар
Дагъустандиз атун патал давамарда, абуруз
чпин хъсан планар къилиз акъудиз, къва-
лахдин алава чкаяр арадал гъиз куьмеқда.
Ихътин дегисвилер чи жегъилри гзаф гуь-
зетзава. Исътда виридалайни важиблу кар
ам я хъи, чна сифте нубатда экологиядин
жигъетдай михъи технологияр теклифзавай-
буруз куьмеқ гун лазим я. И рекъай чахъ ге-
лежегдани хийир хкатдай проектар хкъай
сиясат хъун лазим я".

РЕСПУБЛИКАДА инвестициярин гъа-
лар хъсанарун патал объектар эциг-
завайбуруз, чпин кар ачухзавайбуруз куь-
меқ яз, гъукуматди инженерный, соци-
альный, коммуникациядин объектар эцигиз
куьмеқда.

Заседанидал малумарайвал, "ФерЭль-
Гам" ООО-ди Дербент райондин Хазар хуь-
ре 75,5 гектарда йисан вири вахтунда 5 агъ-
зур тонн майвayar гъасилдай кархана арадал
гъанва. Ана 400-лай виниз инсанри къвалах-
зава. Проектдин къимет 1 млрд 370 млн ма-
нат я.

РД-дин Кылин къвалав гвай инвестиция-
рин гъалар хъсанардай Советдин заседа-
нидал Ферзи Мамедовни рахана ва ада ла-
гъана:

- Чи компанияди Россиядин базардин
майданда 1998-йисалай къвалахзава. Гъар
йисан финансрин оборотди 2 млрд манат
тешкилзава. Чна 250 жуьредин продукция
акъудзава ва адаз чна иштиракзавай меж-
дународный выставкайра хъсан къиметни
гузва. Гила чаз "Дагъустанда гъазурнавайди
я" лишан алай продукцияни акъудиз къанзава.
Ида, са рахунни алач, чи республикадин твар
виниз акъудизни куьмеқ гуда.

Компаниядин генеральный директорди
малумарайвал, 11 гектарда алай аямдин ви-
низ тир технологиярин шуьшедин теплицай-
рин комплекс эцигда ва ана йиса 10 агъзур
тонн майвayar гъасилда. Гележегда комплекс
40 гектардив агакъарда ва адан къвалав май-
вayar хуьдай чка, хаммал гъялдай заводни
эцигда. Вири крариз 2,4 млрд манат харжда.
Комплекса зегъмет члугвазвайбурув юкъван
гъисабдалди вацра 36 агъзур манат къван
агакъда. Налогарни Дербент райондин бюд-
жетдиз фида.

- Им гзаф хъсан проект я, - лугъузва РД-
дин карчивилин ва инвестициярин рекъай
агентстводин регъбердин везифаяр вахту-
налди тамамарзавай Гъажи Гъасанова. - Ада
республикада са шумуд месэла гъялиз куь-
меқ гузва: виниз тир еридин гзаф къадар май-
вayar битмишарун, абур яргъалди хуьн, чка-
дал гъялун, бейкара къвалахдалди таъми-
нарун, промышленностдин хилер вилик ту-
хун ва, къилинди, республикадин экономика
хкажуник пай кутун. Гъавилляй Советдин за-
седанидин иштиракчийри "ФерЭльГам" ком-
паниядив, торгар тухун тавуна, герек къадар
чил вугунин къарар акъудна.

Алай вахтунда республикада инвесторар
патал кутугай шартлар тешкилиз алахънава.
Ихътин сиясатдин нетижада вад инвесторди
республикада чехи ва важиблу проектар къи-
лиз акъудзава. "Ириб" ООО-ди "Уйташ" май-
дандал емишрикай ширеяр хкуддай завод,
"АГРОМИТ" ООО-ди як къабулдай ва яклун
продукция акъуддай комбинат эцигзава. Абу-
рал "ФерЭльГам" ООО-ни алава хъхъанва.
Агалкунар хъурай квехъ!

Зегъметчи
инсанрикай

Арендатор
Тагъирмирзе

Хазран КЪАСУМОВ

Зегъметчи инсандал баркалла
гъида, лугъузва бубайрин мисалда.
Чилел къвалахзавай, суьрсет гъа-
силзавай, гъа идалди халкъдин
суфра берекатлу ийизвай инсанар
чи хуьрера гзаф ава. Абурукай яз,
завай Курхуьрелай тир чилин, зегъ-
метдин къадир авай инсан, эхирим-
жи йисара арендатор яз къвалах-
завай **Тагъирмирзе ТАИБОВАН**
(шикилда) твар гуьрметдивди
къаз жеда. Тагъирмирзе хътин инса-
нар акурла ятла, Максим Горькийди
"Заз зи вири уьмуьрда къвалахиз
къандай ва чпелай къвалах алакъдай"
инсанар халис игитар яз аквада"
гафар кхъейди? Шак гъиз жедач,
къвалахдай касдиз вири девирра
гуьрмет хъайиди я, женни ийида.

Т.Таибов пешекар агроном я.
Саки 25 йисуз ада "Самурский" сов-
хозда бригадирвиле, къилин агро-
номвиле къвалахна, совхоздин эконо-
мика мягъкемаруник, хуьруьн
майишат вилик тухуник еке пай ку-
туна.

Совхозар чкъайла, зегъметдал
рик! алай инсан яз, Тагъирмирзеди
верчерин ферма ачухна, са шумуд
йисуз къушчивал вилик тухвана.

2010-йисалай инихъ Т.Таибов
арендатор я. Ада 49 йисан муддат-
да 25 гектар чил кирида къачунава.

- Чи хуьруьн паласада вилик-
дайни техилар гъасилзавайди тир,
- лугъузва Тагъирмирзеди. - Цинин
йисан бегъер патални чи хуьруьн-
вийри 300 гектарда зулун магъсу-
лар цана, анрай гадни агуднава.
Захъни 20 гектар никлер ава. Анрин
гъар са гектардай за 20 центнерди-
лай виниз бегъер къватл хъуьна.

Тагъирмирзе Таибовахъ 2 гектар
хтун ва 1 гектар пинидин, ичин,
машмашин къелемар какахъна кан-

вай багъларни ава. Чаз акурвал,
арендаторди вичин участкада ципи-
цлар, афнияр, помидорар, чичекар-
ни гъасилзава. Тежрибалу агроном,
чилин къадир авай лежбер инсан
гелкъевезвай багълар, салар чешне-
лу гъалда ава. Т.Таибова багъларай
ва саларай гъар йисуз тарифдин бе-
гъерар вахтузва.

Зегъмет уьмуьрдин игътияж яз
аквазвай Т.Таибовахъ къвалахда
мадни агалкунар хъана къанзава
чаз.

Ярагъ Мегъамедан тIварцIелди

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

27-июлдиз Ахцегъ райондин Къакарин хуьре чIехи шейх Ярагъ Мегъамедан тIварцIихъ диндин чирвилер гунин, гъакни жегъилар сагълам уьмуьр кечирмишунал, спортдал желб авунин мурад-метлебдин гурлу межлис хъана. Ам райадминистрациядин, РД-дин милли сиясатдин ва динрин крарин рекъяй министрстводин изиндалди районда республикадин Муфтиятдин векил, Ахцегърин жуьмя мискиндин имам Абдулашим гъажидин куьмекчи Гъуьсниндин гъажи Ашуралиева ва Къакарин хуьруьн имам Уьзеир гъажиди тешкилна ва кыле тухвана. Мярекатда РД-дин милли сиясатдин ва динрин крарин рекъяй министрдин заместитель Мурад Шафиева, республикадин Духовный Управленидин векил, карчи Абдулатиф Дагъларова, Кыблепатан Дагъустандин са жерге районринни хуьрерин имамри, Махачкъала, Дербент шегъеррай атанвай мугъманри, Къакарин жемьатди иштиракна.

Межлис пакаман сятдин 10-далай хуьруьн майдандал спортдин милли жуьрейрай (гъилер кун, цил чIугун, пугар хажун, чIемерукрай лишанар ягъун...) акъажунар кыле тухунилай башламышна. Нисинихъ лагъайтIа, мяркатдин тешкилатчири мугъманриз суфраяр ачухна. Спортдин акъажунар сятдин 6-далди давам хъана, аятдин 7-даз абур СП-дин дараматдин вилик квай ял ядай багъда диндин межлисдиз кIватI хъхъана.

- Гъуьрметлу къакавиар, мугъманар, кье чна шейх Ярагъ Мегъамедан экуь къамат рикел хуьниз талукъарна тешкилнавай межлис кез мубаракрай! Къуй чи ватанда ислъгъвили, мублагъвили цуьк акъудрай! - ихтин гафаралди межлис Гъуьсниндин гъажи Ашуралиева ачухна.

- Кье гзафбуруз, гъайиф хьи, чи девлетлу тарих чизвач. И межлис тухуналди чна гъа нукъсан тукълуьр

хуьвунихъ кам къачузва. Зи къулхъ галай шикилдай (макъаладин 1-шикил) акъазвайди Кавказда муьризмдин бине эцигай зурба алим, Дагъустандин Чечнядин имамрин руьгъдин регъбер Мегъамед Ярагъи, и кас лагъайтIа, Дагъустандин Чечнядин сад лагъай имам, Ярагъ Мегъамедан езне Гъазиму-гъаммад я. Патав Ярагъ Мегъамедан муьрид, машгъур имам Шамил, адан патавни Ярагъ Мегъамедан тхул, зурба алим, тарихдин "Асари Дагъустан" ктабдин автор Алкъвадар Гъасан эфенди гва. Ахцегъар Ярагъ Мегъамедан муаллим хъайи Магъарам эфенди хътин ксарин, маса зурба алимрин макан я. Гила сифте гаф Къуръан келун патал чна Ярагъ Мегъамедан неве, гъафиз Саид Мугъаммадаз гузва. Яшдиз гъвечи ятIани, дережадиз ам пара чIехи я - кьейдна ада.

Хуралай еке устадвилелди Каламдин сураяр кIелайдалай къулхъ, вязеринни суьгъбетрин арайра, майдан Махачкъаладай атанвай Надият Абдурагъмановадин гъилик квай аялрин "Хайрат" дестедин ва мавлид кIелзавай жегъилрин ихтиярда твазвай. Абурун ширин сесерин маналу нашидри межлисдин иштиракчиар гъейранарзавай.

Микрофондихъ Сулейман-Стальский райондин имам, чи дин ва чIал хуьзвай "Ас-салам" газетдин редактор Гъасан гъажи Амаханов атана.

- Диндин чирвилерикай ихтилат фивзвай ихтин мяркатар сувабдин-буз я. Къуръанда чаз "икъра", яни кIела лугъузва. Алимри, пайгъамбаррин варисар яз, чун дуьз рекъе твазва. "Гъар са тухумдиз са алим хъуй" лугъудай бубайрин мисал ава. Инсан кьейила, анжах пуд шей амукъзава: чирвилер авай хъсан велед, куьтягъ тежер садакъа (рехъ-хвал... тукълуьруни киди жезвай) ва ада несириз тазвай чирвилер. Гъавилай алимривай дуьз чирвилер къачун чи везифа, буржи я, - лагъана ада.

- Эхиримжи вахтунда республикадин кыле авай ксарин куьмекдалди РД-дин Муфтиятди чкайрал же-

гъилрин арада диндин, эдеб-ахлакдин ва спортдин серенжемар кыле тухуниз еке фикир гузва, - лагъана шаз республикада тухвай кадрийрин резервдин конкурсдин гъалибчи, Дагъустанда милли сиясатдин ва динрин крарин рекъяй министрдин заместитель, къакъави Мурад Шафиева. - Кье хуьре жегъилар и крарал желбуни мураддалди мяркатар тешкилай ва абура иштираккай куьн вири сагърай! Чи бубайрин адетар, ислам дин кыле тухунин карда инсанриз са манийвални авач. Къез чидатIа, Махачкъаладин кылин майдандал алай мискинди Гъукуматдин дережадин къуллугъчири ибадат ийизва. Кылинди ам я хьи, чи ният-фикирар михъибур хъана кIанда...

Межлисдал насигъатрин келимаяр Усугъчай хуьруьн имам Алихан гъажиди, Дербентдай атанвай Нурудин гъажиди ва маса юлдашрини лагъана. Межлис кыле тухузвай Гъуьсниндин Ашуралиева и юкъуз тешкилай спортдин серенжемрин нетижаяр къуна ва кIвенкIевечи чкаяр къур ксариз талукъ тир дережайрин грамотаяр, медалар ва пулдин премияр гана. Эхирдай хуьруьн имам Уьзеир гъажиди диндин межлис тухуз куьмек гунай ва адан серенжемра активнидаказ иштиракунай хуьруьнвириз, мугъманриз чухсагъул малумарна.

Къуй Аллагъди и межлис къабулрай, адан суваб-берекат себеб яз, Къакарин хуьре, вири районда гъуьрмет, секинвал, берекат артух хуьрай!

"Вунни пака хъша..."

Нариман КЪАРИБОВ

Са хуьруьн кавхади арза-ферзе гваз вичин патав къевезвай-бур, "Кье заз вахт авач, пака хъша" лугъуз, инжиклу ийиз хъана. Эхирни, чара тахъайла, са десте хуьруьнвири газетдин редакциядиз арза кхъена. Арза ахтармишиз атай мухбирдизни хуьруьн бюрократ кавхади кье вичиз вахт авач, "Хъвач вунни, пака хъша" лугъуда.

"Зи тIварни хуьрай"

За "Зегъметдин пайдах" газетдин редакторвиле кIвалах-завайла хъайи кар я. Саларбанвлин бригададин са бригадирди (тIвар къазвач) заз хъуьтуьл тегъерда шикаятна:

- Юлдаш редактор, вунна ви макъалайра маса бригадирдин тIварар мукъвал-мукъвал къазва, зи тIвар садра къванни къазвач...

- Вун инжиклу жеда эхир, я дуст кас, ви бригадади планар ацIурзавач, - жаваб гана за.

- Планар ацIурзавач лагъана кхъихъ, юлдаш Къарибов. Заз тафават авач, газетда зи тIварни хуьрай, - лагъана бригадирди.

"Куьтен - чилиз..."

Зи рикел алама, дагъдай арандиз куьч хъайила, чи колхозди уьзюмлухрихъ галаз санал хуьруьн патавай физвай къубудин кьерех тирвал пIинийрин багъни кутунай.

Хъсан гелкъуьнин нетижата, гъеле бегъер гудай вахтни тахъанмаз, багъ кутур кье йисалай сад-зур тарцел (къелемдал) гатфариз цуьквер, гатузни вижевай ири пIинияр хъана.

Хабар квекай? Тарарин жергейрин араяр къарагъарун патал бригадир Абусардара (тIварар дегишарнава) багъдиз куьтенар галай трактор рекъе туна.

Са кье йикъалай багъдиз фейила, бригадирдиз тарарал са пIинини аламачиз акуна.

- Я Селим, и тарарал алай пIинияр гъикI хъана? - суалдиз зарафатдин тегъерда "За вуч лугъун, чан чIехиди, нефсинивай давам гуз хъанач, куьтен - чилиз, черешни - сивиз" жаваб гана тракторист Селима.

Куьпчи

За гъеле мектебда кIелзавай йисара чи хуьруьз (ЦIийи Къурушдал) мукъвал-мукъвал Дербентдай куьпчи - къакъан буйдин, вичик яргъи чуру квай са яшлу чувуд къведай. Халис тIвар Мардахай тиртIани, адаз къурушвийри гъа чпин саягъда Мердеха лугъудай. Мердехадин кар-кеспини, Къурушдал къвез, сун гъалар къадай рангар маса гун тир.

Гзаф йисара ишлемишуни киди хъанвай гъебейрай жуьреба-жуьре рангар акъудиз (гъар са ранг кылдин чарарин пакетра жедай), муьштерийриз къалурдай къван Мердехадин гъилер ва чуруни кваз рангарай ктад хъана жедай. Ам гъакI вердиш хъанвай.

Рангар гвай Мердехадин муьштериярни асул гъисабдай дишегълияр тир. Тебии карни я: рангунин рухвар, гамар, гуьлуьтар, элжекар хрунни дишегълийрин пеше я эхир.

Масабурукай рахадач, чи магъледа Мердехадивай гъалар вегъедай рангар гзафни-гзаф ва саки гъар сеферда маса къачудайди чпин хизанда сун шейэр храдай са шумуд кас авай Ханпери баде тир (вичиз рагъметрай).

Мердехади адаз, вичиз регъят тирвал, куьрелди Ханпу лугъудай ва гъа икI эверни ийидай:

- Я Ханпу, савда-мавда авачни? И сеферда за лап хъсан рангар гъанва.

Са гъихътин ятIани себеб аваз, Ханпери бадеди рангар къачун тавурла, савдагар Мердеха пашман жедай ва гъайиф чIугуналди лугъудай: "Я Ханпу, вунани къачун тавурла, гила за вучда? Зи алвер чIур хъана хьи, я эхир хийир хъайидан руш!"

Инал лагъана кIанда хьи, чувуд Мердехадиз лезги чIални хъсандиз чидай ва, чи хуьруьз атайла, ам гъамиша лезги чIалалди рахадай.

Рангарин алвер авунихъ галаз санал Мердехади хуьруьн-вийривай Николаян девирдин куьгъне ракъун пуларни маса къачудай.

Гила и ихтилатар анихъ амукърай. Са гъихътин ятIани себеб аваз, чи къуншидал алай Мислиман (тIвар дегишарнава) пуд йиса авай хтул гададин сивай гъамиша гъер авахъдай. Са ни ятIани адаз, эгер аял чувуддин кIула акъадарайтIа, адан сивай гъер физ амукъдач лагъанвай.

"Ам са акъван четин кар туш хьи", - фикирна Мислиман халади. - Чувуд чи хуьруьз къевезвачни мегер!"

Фикир кылизни акъудна. Нубатдин сеферда Къурушдал атана, Мердеха чи куьчедай фидайла, Мислиман халадин чIехи хтул Селмиди, къулхъай явашдиз фена, гъвечи стха Мердехадин кIулал эцигна ва, ават тавурай лагъана, ам кье гъиливдини кIевиз къуна.

Бейхабар яз кичIени хъайи Мердеха садлагъана къудгъуна, "эле-эле" лугъуз, къулхъ килигна... Вичин "буржи" тамамарай Селмидини аял тадиз чувуддин кIулай вахъчуна.

Вичикай ягъанат авурди хъиз хъайи Мердехади рушан дидебубадиз шикаятна. Абуруни рушаз гъараяр гудай амаларна, Мердехадивай багъишламишун тIалабна ва ам вижеваз къунагъламишни авуна.

Мердехадин кIула акъардайдалай къулхъ аялдин сивай гъер хтаначир. Низ чиди, белки, гъадазни кичIе хъайивилияй тир жеди...

Инсанриз шадвал багъишзава

Хийир ЭМИРОВ

ИНСАНРИ Аллагъ-Тааладивай сифте нубатда тлалабзавай са кар ава - сагъвал. Уьмуьрда, яшайишда чи сагъламвилдин къаравулда дуктурар акъвазнава. Дуктурвилдин кеспи хкъагъай касди вичин хивез виридалайни важибту ва муракаб везифани - инсанрин сагъламвилдин къаравулда акъвазун - къачузва. Югъ-йиф, къубд-гад, марф-жив, вахт ава-авач талгъана, ам кеспидин истемешунар тамамаруниз мажбур я. Ихтин дуктурар чи арайра тимил авач. Герек атайла, чун гъасятда абурун патав физва. Гъик лагъайтла, чизва, ам ви гъавурда акъада ва ада ваз сифтегъан куьмекни гуда, тлал алудда, клевай акъудда. Ихтин пешекаррин, халис инсанвал квай дуктуррин дережа, къимет са шумуд сеферда виниз акъатзава. Адакай масадбурузни хушвилелди ихтилат ийиз клан жеда. Къе чаз вичин юбилейдин вилик ихтилат ийиз кланзавай касни, къени, регъимлу къилихрин, миливал, мегърибанвал гвай дишегъли **АСЛАНОВА Зумруят Исмаиловна**, гъахтин дуктуррикай сад я.

квадин экономикадин институтдик экечина.

Квалин кайванидин, дидевилдин везифайрни хиве гъатнавай дишегълидиз медицинадин институтда чешнелудаказ клелун регъят акъвазнач. Ксун тавур ийферни гзаф хъана, яшайишдин къайгъуйрини вахтар гзаф къакъудна, амма чирвилериз ада къеци ганач. 1966-йисуз институт акъалтарай жегъил дуктур-педиатр Махачкъаладин аялар сагъардай сад лагъай нумрадин объединенидиз клвалахал рекъе туна. Ина ада гъа сифте ийкълал вичин чирвилералди, алакунралди, везифайрив, начагъбурув эгечизавай тегъердалди коллективдиз вич вуж ятла чирна. Участок члехиди тир. Нисиналди поликлиникада аялар къабулна, ахпа ам начагъ аялар авай клвалериз фидай. Марф, жив къваз, гар, тлурфан, аяз аваз хъайитлани. Кагълвал, темпелвал авачиз, къайгъусузвал къалур тийиз. Нубатдин клвалай "зи аял начагъзава, адал еке ифин ала" лугъуз зенг авурла, дуктурдиз ихтилат вичин аялдилай физвайди хъиз жедай ва ам, герек шейэрни къачуна, шегъердин куьчейриз экъечдай. Бязи клвалера геждалдини амуькдай. Клеве авай аял са гъалдиз хкведалди, диде-бубайрин рикл секин жедалди. Дуктур патав гвайла къурхулвални тимил жезвайди я эхир.

- Ахтин вахтар жедай хъи, - риклел хкизва Зумруят Исмаиловнади, - садакай-масадак акатдай азарар пайда хъайила, гзаф клвалериз финиз мажбур жедай. Гужа-гуж жуван клвализ хъфидай. Бейнида са хиял жедай, клвалин къенез хъфенмазди, кроватдал ярх жеда. Амма клвалин гъал акурла, итим - клвалахал, сад-садалай гъевчи пуд хъини чпин "гъунарар" къалурнава. Пудни атана вал алклизва. Садаз туьмер, садаз хуьрек кланзава, муькуьдаз - тарсунин гъавурда туна... Анжах йифен къуларилай ала тайла, ял ядай мумкинвал жедай.

Поликлиникадин члехибур, клвалахдин юлдашри, начагъбурун багърийри тестикъарзавайвал, Зумруят дуктурди эцигай диагноз садрани шаклуди, тапанди хъанач. Ам и рекъий еке устад, тежрибалу педиатр, аялрин члал чидай лукъман, куьрелди, аялрин халис дуктур я. Аял акун, адав рахун бес тир, адаз начагъдан тлал-квалдикай аян жедай. Гъавилляй адан патав яргъал хуьрерайни кваз начагъ аялар гваз диде-бубаяр къевдай, чара кланз...

Цуд йисалай виниз 1-объединенида аялрин сагъламвилдин къаравулда акъвазай дуктур 1977-йисуз Махачкъаладин ракъун рекъерин отделенидин клинический больницадин къвалав гвай аялрин поликлиникадиз клвалахиз фена. Ахпа адаз РД-дин МВД-дин санчаствуин поликлиникадиз педиатрвиле теклифна. Ана ада 2014-йисалди зегъмет члугуна.

Девирар хъиз, инсанрик акатзавай азарарни дегъиш жезва. Садбур квахъзва, масадбур, цийибур, гъич ван тахъайбур пайда жезва. Дуктур гъамиша абурай къил акъудиз, абурун вилик пад къадай серенжемар къабуллиз гъазур хъун лазим я. Гъавилляй Зумруят Аслановади ара-ара вичин чирвилер хкажна, Дагъустандин медакадемияда кардик квай пешекарвилдин дережа хкаждай курсара вердишвилер вахчуна, гъакл вичин тежриба жегъилризни чирна.

- Зумруят Исмаиловна чи поликлиникада фадлай ва бегъерлувилелди, баркалла алаз зегъмет члугур дуктуррикай сад я, - лугъузва поликлиникадин виликан заведующий Али Мегъамедсултанова. - Ахтин бажарагълу, кар алакъдай пешекарар коллективда хъун чи агалкъун я. Ам чаз гъар са карда чешне хъана. Адан патав фини, рахуни, меслят къачуни анжах хъсан нетижадал гъидай. Хъсан пешекар хъунилай гъейри, ам масадан дердиникай хабар къадай, азарлу аялрихъ, абурун диде-бубайрихъ галаз хушдаказ рафтарвалдай инсанни я. Вири ада вичелай рази ийизва. Чнани адаз аферин, баркалла лугъузва. Ахтин дуктурар-инсанар чи поликлиникайра, больницайра гзаф авайтла, начагъбурун къадар къеве сеферда тимил жедай.

Зумруят Аслановадин учетда участокдин агъзурдалай виниз аялар авай. Ибурал республикадин вири районрай поликлиникадиз гъизвай МВД-дин къуллугъчийрин аяларни алава хъжезвай. Зумруят Исмаиловнади вири къабулзавай, азарар чирзавай, герек дарманар теклифдай ва больницадиз рекъе твадай...

- Вуч аватла чидани, - лугъузва дуктурди, - алай вахтунда гзаф диде-бубайри чпин аялрал са артух гъзживалзава. - Абуру, туьквенрай маса къачуз, акатай вуч хъайитлани незва, хъвазва, къадагъа авунватлани, гъуле, вирера эхъезва, ахпа аялар садлагъана начагъни жезва. Гъа декъикъайра дуктурризни теклифзава, чеб серенжемар къабуллиз алахъзава. Ахпа, са затни алакъ тавурла, аялдин гъал клеве гъатла, дуктур риклел къевезва. Идахъ галаз сад хъиз, рецент гвачиз, абуру аптекрай дарманарни къачузва. Малум тирвал, гила аптекра къалп дарманарни пара ава эхир. Ахтинбур ишлемишуни начагъбурун гъалар мадни члурзава. Къе гъар сад вичин ва веледрин къайгъуда хъана кланда. Сагъламвилли къайгъусузвилелди эгечлуни садни хъсан нетижадал гъидач.

Тебиатди Зумруят Исмаиловнади сабурувални, милаймвални ганва. Инсандин сагъламвал патал галатун тийиз зегъмет члугур ам Аллагъдин патай пай ганвай, инсанриз шадвал багъишзавай дуктур я. Риклиз клани кеспи, тарифлу хизан, вафалу веледар, сусар, хтулар авай ам бахтлу дишегъли я.

Аялрин дуктурди уьмуьрдин юлдаш Салман Мустафаевичахъ галаз санал чпин веледрини обществодиз хийирлу инсанар хкатдайвал тербия гана. Къе Сабир Асланов Дагъустандин таможнядин управленидин технический алакъадин отделдин начальник, Камил эцигунрин карханадин директор я. Бизнесмен Адил хизанни галаз Москвада яшамиз жезва. 3-августдиз 80 йисан юбилей къейдзавай ва сентябрдиз бриллиандин мехъер къурмишиз гъазур хъанвай Аслановрихъ гъелелиг ирид хтулни ирид птул ава. Къе-пака абуру шулрин сагъибарни жеда. Сагълам ва мадни хушбахтлу хъурай!

Дуктуррин игътияж ава

Дагъустандин здравоохраненидин министерствода "Земский дуктур" программада иштиракун патал документар къабулун давам жезва. И проектдиз медуниверситетар акъалтларнавай жегъилриз ва чпин яшар 50 йисалай алат тавунвай пешекарриз теклифзава. Чна виликдайни хабар гайивал, хуьре 5 йисуз клвалахиз рази хъайи дуктурриз са сеферда миллион манат гуда. Республикадин министерствода алай йисуз 224 дуктур клвалахдалди таъминарун пландик кутунва. Гъелелиг 50 касди икърарар кутлуннава.

Малум тирвал, вузар акъалтларнавай хейлин жегъилривай клвалах жагъуриз жезвач. Абурун арада медицинадин рекъий чирвилер къачунвайбурни ава. Гъа са вахтунда хуьруьн чкайра клвалахдай дуктурар бес жезвач. Гила лагъайтла, медицинадин вуз акъалтларнавай жегъилриз хуьруьн чкада клвалахдай мумкинвал ава. Ахтинбуруз са миллион манатни гузва. Алай вахтунда и программади Россиядин Федерациядин гзаф регионра агалкъунралди клвалахзава.

Риклел хкин: 2012-йисалай инихъ федеральный и программа кардик кутунин нетижада Дагъустандин хуьруьн чкайрин больницайриз жегъил кадрийар атана. Програмади алай йисузни клвалахзава. РД-дин здравоохраненидин министерстводин официальной сайтда, "Земский дуктур" паюна республикадин районрин больницайра ва гъевчи шегъеррин медицинадин идарайра ачух вакансийрикай малуматар ава.

"Земский дуктур" программада иштиракун патал документар клвалахдин ийкъара нисинин сятдин 2-далай нянин сятдин 5-далди агъадихъ галай адресда къабулзава: **Махачкъала шегъер, Абубакарован куьче, 10-нумрадин дарамат, 1-мертеба, Дагъустандин здравоохраненидин министерство.** Мадни гегъенш малумат телефондин **8 (8722) 67-90-56** нумрадиз зенгна къачуз жеда.

"АЙБОЛИТ"

Чир хъун хъсан я

"Айболит" газетдай. Гъазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

- **Мекъи хъана**, уьгъуьр акатнавайла, къуьлуьн ва мухан члахарикай икьи хапла ругуна, ам агъдин дасмалдал вегъена, кун тийидайвал мад са дасмалдик кукхтуна, 2-3 сятдин вахтунда хурудал эцигда.

- **Къилин мефтледи**н давление авайла, йикъа пуд сеферда хуьрекдин са тлурна авай члухлумпирин чайдик чайдин са тлурна авай вирт хуькуьрна, хъвада.

- **Сивий пис ял** татун патал. Хуьрекдин 2 тлурна авай некъийрин пешерал 2 стаканда авай ргазвай яд илична, 15 декъикъада къалпагъ алай катулда тада. Ахпа ам куьзна фу тлурдалай къулухъ сиве экуьурда.

- **Миокарддин инфаркт** хъанвай инсанри йикъа 2 сеферда цийиз гъазурнавай газаррин миже ишлемишун лажим я.

- **Беденда кальций** бес тежезвайла, кларабар - кверек, дуркунра къванер пайда ва давление хкаж жеда. Гъавилляй некледин продуктар ва балугъ муьквал-муьквал ишлемишун лазим я.

- **Руфун тлаз**, къен фидайла, юкъван къадардин къил чичек миьна, куьлуь авуна, адал 70 процентдин спирт ва я эрекъ илична, пуд юкъуз йикъа пуд сеферда 20-25 стлал ишлемишда. Ада ратарин клвалах хъсанарда.

- **Къилин мефтледи**н дамларар агаж хъанвайла, хуьрекдин са тлурна авай пурнийрални цлантарал (чабрец) 0,5 л ргазвай яд илична, 40 декъикъада тада. Ахпа ам куьзна, са гъафтедин вахтунда йикъа пуд сеферда хуьрекдин пуд тлурна авайди ишлемишда.

- **Къвачер, гилер** тлазвайла (полиартрит), ихтин къаршимади куьмек гуда: 3 къил серг ва пуд лимон (цилер хкудна) як регъведай машиндай авадарда ва аниз 0,5 кг вирт алава хъуьуна, вири сад-садак какадарна, йикъа 2 сеферда хуьрекдин са тлурна авайди ичли риклелай ишлемишда.

ЧИ ХАНУМРИН ДАФТАРРАЙ

Ася АБАСОВА

Тебиатдин вахтар

Тебиатдихъ ава вичин вахтарни,
Гагъ къуьд къведа, гагъ зул къведа,
Гардахъ ава вичин гуьзел
гатфарни,
Гардахъ ава вичин гуьзел
йикъарни,
Тебиатдихъ ава вичин вахтарни.
Къуьд хъсан я, къалин живер
къвайила,
Лацу яргъан алчукна, чуьл къайила,
Набататри живедин яд хъвайила,
Къуьд хъсан я, къалин живер
къвайила.
Гад атайла яр-емишар бул жеда,
Беьгер къачуз, берекатлу дул жеда,
Мехъерарни шад межлисар
гур жеда,
Гад атайла, яр-емишар бул жеда.

Кланда риклиз гуьзел гатфар атайла,
Дере-тепе цуькверивди ацлайла,
Ихътин гуьзел ватанда жув авайла,
Кланда риклиз, гуьзел гатфар атайла.

Тебиатдин вахтар вири гуьзел я.
Къуьдни, гадни, гатфарни са

гъезел я.
Зун паталди абур вири эфзел я,
Тебиатдин вахтар вири гуьзел я.

Бубади эцигай твар

Шад гатфарин гуьзел юкьуз
Зун дуьньядиз атана.
Дидедизни хъана лап шад,
Рикл ашкъидив ацлана.

Буба яргъай хтана зи,
Тварни вичи эцигна.
Дидедизни гана салам,
Шаддиз къваллаву ацукьна.

Ихътин гуьзел твар эцигай,
Рагъмет хъуй ваз, буба чан,
Хуьзва за ам леке квачиз,
Ви савкъат хъиз, буба чан.

2018

Эпюд

Марф акъвазна. Ракъин нурар
Циферикай хкатна.
Хважамжамдин ирид рангни
Мад чуьлпериз аватна.

* * *

Гъар гьалтайла, гъар акурла,
Ваз салам гуз кландай заз.
Жуьрэтначир, дагъвиди хъиз,
Жувакай дерт тадай заз.
Ингъе йисар къезва са-сад...
Рехи хъанвай чарара
Гъа муьгуьббат, нур хъиз, ама
Зи гъамлу тир чалара...

Зи вахариз

Вахар, вахар, играмибур,
Дуьнья тирвал чкланва куьн,
Гардахъ вичин хизан хъана,
Квал-югъ аваз, тукьвенва куьн.

Зи члехи вах - Магъизар вах,
Виридалай масанди,
И дуьньядал авач валай
Играмиди, хъсанди.

Аллагъдивай тлаабда за,
Вун гъамиша сагъ хъурай,
Балайрикай динж хъуй ви рикл,
Кьилел даим рагъ хъурай.

Зи гъвечи вах - Мафизат вах,
Вун меркездиз акъатна,
Амма герек атай члавуз
Вун куьмекдиз агакьна.

Эльмира, вун бейкеф жемир,
Вунни рикел алазва.
Зи Раила, Сибирдавай,
Заз ахварай акъазва.

Гуьлмара, ви гуьзел чина
Гъамиша шад хъвер хъурай.
Чандин сагъвал, яргъи уьмуьр,
Квачерикни звер хъурай.

Зи Рая вах, Раисат вах,
Ажеб хъсан руш я вун!
Гъар дердиквай хабар къадай,
Са тлавуздин къуш я вун.

Вахар, вахар - играмибур,
Куьн дуьньяда аваз хъуй!
Герек атай са легъеда
Куьн зи къвалал алаз хъуй.

2013

Яратмишунрин есир

Адиева Эминат Гъаживердиевна 1980-йисан 5-февралдиз Меьгарамдхуьре дидедиз хъана. 1997-йисуз Меьгарамдхуьруьн мектеб акъалтарна, ДГПУ-дин филологиядин факультетдиз гъахъна. 2002-йисуз университет акъалтарна, 2003-йисалай инихъ Гъепецегрин юкьван школада урус члаланни литературадин муаллим яз къвалахзава. Шиирар кхъиз мектебда амаз башламишна.

Автор дуьньядиз дишегълидин вилерай килигзава ва вичиз акъазвай вакъайриз, инсанриз, тебиатдиз къетлен къимет гузва. Эминатан шииррай адан зигиндин хцивал, фикиррин деринвал ва хиялрин михъвал ашкара жезва. Адан хъуьруьнни, шехъунни, риклин гъарайни, ашкъидин цайни даимбур, шаксузбур я. За Адиева Эминатан яратмишунрихъ гележег авайдак умуд кутаза.

Максим АЛИМОВ,

Лезги писателрин Союздин правленидин председател

Эминат АДиеВА

Диде

Гъелбет, хъурай ваз гъамиша
шадвилер,
Пашманвал гъич такурвай ви
вилериз.
Ви вилик зун акъвазнава, чан диде,
Кьил агъузна, темен гуз ви гъилериз.

Дидед чина шуьткъвер жедай туш,
эгер
Балайрикай риклиз регъят хъайитла.
Жедайди я гужлубур таран хилер,
Йисалай-суз ада беьгер гайитла.

Чан диде, на заз лугъудай гъамиша:
"Квенкиве хъухъ вун тарсарани
уьмуьрда.
Душманарни дуьстур чириз
вердиша.
Чуру къвалах къамир, чан руш,
фикирда.

Дуьлар ви зурба хъурай клевера,
Кьил виневаз уьмуьр ая давамар.
Ийиз тахъуй на уьмуьрдин рекъера
Герек тушир, ваз хас тушир
макъамар".

Чан зи диде, зи играми, азизди,
Виридалай и дуьньяда багъади.
Къе атанва гужлу гъевес риклиз зи -
Ваз алхишар ийизва ви балади.

Есир я зун

Есир хъанва закай къе ви члаларин,
Самурдихъ хъиз, секинсуз тир
рехъ авай.
Къефесдава къе зун ракъин
нурарин,
Ишелни хъвер, чимивални
мекъ авай.

Эй, Эмин, зун ви члаларин есир я,
Муьгуьббатдин гуьзелвилин
цай галай.
Тебиатдин цуькверив гвай атир я,
Гуьгуьл шад яз, пашманвилин
къай галай.

Есир я зун уьмуьрлух ви члаларин,
Гъахъни нагъахъ вуч затла ятла
къалазвай.
Теспачавал вуч я къе зи чларарин,
Туькезбанан киф хъиз, гарал
къугъазвай?!

Ви члаларин, Эмин, къе зун есир я...
Лезги члалан мани хъана чкланвай.
Вун дуьньядал сад я члехи шаир я,
Шииратдиз, рагъ хъиз, чим гъаз
атанвай!

Есир я зун ви члаларин гъахъ акур,
Чуьхъуьзва за ви гъар са цлар
накъварал.
Аллагъдин сир вуч тиртла вун халкъ
авур?
Дуьньяда кламаз, куьз хутахна
цаварал?!

Эхиз жезвач зи рикливай, я эллер,
Гъарайдиз гъай гудай дуьстур
гъинавай?!

Акъалтайла тлурфан чилел,
Физ селлер,
Фугъарадиз гъай гудайбур
гъинавай?
Есир я зун ви члаларин датлана,
Бахтлу я зун, ви гъар са цлар
тикрариз.
Вун себеб яз зазни илгъам атана,
Члал кхъена, рехъ тагана ахвариз.

Зи лезги члал

Зи лезги члал, за милли члал,
Дуьньядила багъа тир,
Зи дидеддин манидин члал,
Зи уьмуьрдин арха тир.
Ухшар я вун, зи лезги члал,
Экуьн яран сеьгердиз.
Ви къешенгвал, ви гуьзелвал
Кватл жезва зи эсердиз.
Кланда заз вун, чан лезги члал,
Сифте хъвер хъиз баладин.
Къурай чилел аватзавай
Стлалар хъиз, марфадин.
Ухшар я вун, зи лезги члал,
Кетин дагъдин ценериз.
Ухшар я вун ийфиз цава
Нурар гузвай гъетериз.
Ухшар я вун булахдин циз,
Авахъзавай датлана.
Гуьзелвилин къадарар ви
Къалуриз жеч лагъана.
Герекди я - квадар тавун
Къешенгвилер чи члалан,
Ядигар яз бубайрилай
Чи балайрин гъиле тван.

Я дуьнья...

Цай-цверекни, ялавни гум,
Вучиз куьн чал хъанва гъужум?
Чанаривай жезмач кужум,
Я дуьнья, вун кьез элкъвенва?
Цлу, хабарсуз чалди атай,
Дидейрай акъудна гъарай,
Ишелрин ван япухъ галай,
Я дуьнья, вун кьез элкъвенва?
Атай югъ я чаз къиямат,
Куьтягъ мус хъуй и "аламат"?
Низ авунва халкъ аманат,
Я дуьнья, вун кьез элкъвенва?
Чулаву гумаду кузва хъи къен,
Къурху хъанва чаз жуван хъен,
Хкатнани михъиз ви клен,
Я дуьнья, вун кьез элкъвенва?
Шаирдин рикл хъанва дарих,
Рагъ акунихъ я ам къарих,
Кутаз жувак икъван синих,
Я дуьнья, вун кьез элкъвенва?

Соня ИБРАМХАЛИЛОВА

Ван хъурай

Юкьуз, йифиз къуна за вун хурудал,
Гила заз лагъ, тапшурмишда
шумудал?
Цак акъалтай вахт хъайила
чурудал,
Рекъе-хуьле гьалт хъайитла
члурудал,
Зи сесинин ван хъурай ваз, чан бала.
Аял вахтар акъаз-такъаз акъатда,
Ярар-дуьстур ви къваларив агатда.
Клеве гъатна, куьмек герек арада,
Туб туькуьриз къалурайтла чарада,
Зи сесинин ван хъурай ваз, чан бала.
И дуьнья са бедбахтвилин
кваттал я,
Къуд патахъай къезвай хабар
са тлал я.
Велед дидед хурудавай гъакал я,
Куьн тахъайтла, чи дамахар бес
квел я?
Зи сесинин ван хъурай ваз, чан бала.
Жувахъ велед хъайи члавуз
чир жеда,
Дидедин гаф туьтуьнавай
клер жеда,

Чилевай къар къвач алклидай
къир жеда,
Гъа вахтунда вав рахарди
пир жеда,
Зи сесинин ван хъурай ваз, чан бала.

Са вахт къведа, диде рикел
хкведай,
Гъил хъуьчуьк кваз, жуван сарар
регъведай.
Четин хъайитла, рекъер-хуьлер
къекъведай,
Кенефдин кьил квахъна жуван
элкъведай,
Зи сесинин ван хъурай ваз, чан бала.

Хабар къазва

за квевай

За ракъинивай хабар къуна:
- Вуна гъар къуз чилериз бул
Чуклурзава жезмай къван нур.
Вил алуькиз кичлез, валлагъ,
Гъикл килигда зун ваз, на лагъ?

За вацравай хабар къуна:
- Мичи йифен пердедик кваз,
Акъвазнава дамахар гъаз.
Куьз икъван вал ашукъ я чун?
Ви ишигъдик ацукъда зун.

За гъетервай хабар къуна:
- Цавун аршда къугъваз, хъуьрез,
Куьн акъазва гъикъван серес!
Чи гунагъар алцумдайвал,
Квехъ авани мизан-терез?

За цифервай хабар къуна:
- Са вил хъуьрез, са вил шехъиз,
Ракъурзава накъвар чилиз.
Къацу махпур яна чиниз,
Заз гатфар гъваш чимиз-чимиз.

Афгъанистан

Шумуд йис тир вун дяведин
хураваз,
Гару ягъай цлун ялавдин къулаваз.
Къекъвез тежез, залан гъамар
клулаваз,
Афгъанистан, йикъар хъанай
члулаву ваз.

А душманди вегъейла вал
цлун камар,
Кана михъиз, къелеч хъана
ви хамар.
И ван хъайи къураз хъана чи дамар,
Афгъанистан, варцар хъанай
члулаву ваз.

Ви куьмекдиз СССР-дин аскерар
Атай члавуз, секинвал хуьз
Ватанда.
Бязибурун гъатна зегъер лап чанда,
Афгъанистан, рагар хъанай
члулаву ваз.

Мусурманрал куьз и бедбахт
куьлурнай,
Вун лаш гвачиз, гафаралди
куьлурнай.
Кесиб халкъдин накъвар чилиз
чуклурнай,
Афгъанистан, ракъар хъанай
члулаву ваз.

Шедачни?

Вун уьзуьрди жегъилзамаз кайила,
И девирда ви гуьгуьлар хайила,
Сад Аллагъдин вилик аси хъайила,
Эмин, ви твар къаз, зи рикл бес
шедачни?

Таза багъда туькуьл къалар цайила,
Яб тагудай арха жувахъ хъайила,
Ви багърийри чандиз къагъар
гъайила,
Эмин, ви твар къаз, зи рикл бес
шедачни?

Ви гьалдикай дуьстариз тел гайила,
Бязибур вахъ галазни хъел хъайила,
Рикл дарих яз, зукъумдин ял хъайила,
Эмин, ви твар къаз, зи рикл бес
шедачни?

Клани ярдин суьрет вилик гъайила,
Залан дерт гъаз дуьньядила
фейила,
Вун амачиз, хуьрни кваз чаз
къайила,
Эмин, ви твар къаз, зи рикл бес
шедачни?

Дин

Абу Гъанифа имамдин уьмуьрдай

Гъазурайди - Агъмед МАГЪМУДОВ

Са сеферда имам Абу Гъанифади тарс тухуз-вай ч'авуз мискиндин са инсан атана ва метягъар гвай адан (яни имамдин) карвандал гъужумнавай-дакай, ам шегъердив агакъ тавурдакай хабар гана. Амма имамди, кыл агъузана, "шукур хъурай Аллагъдиз" лагъана, тарс давамарна. Атанвайда эменни чуьнуьхнавайдакай хабар ганатлани, имамдик са къалабулухни акатна. Хабар гъаз атайди элкьене хъфена.

Са къадар вахт арадай фейила, гъа и кас мад мискиндин атана ва вич гъалат хъайидакай, имамдиз карван саламатдиз шегъердив агакънавайдакай лагъана. Абу Гъанифади и сефердани, "шукур хъурай Аллагъдиз" гафарилай гъейри, мад са гафни сивяй акъудна.

И кардал мягътел хъайи сукхайри чпин муаллимдивай хабар къуна:

- Я муаллим, куьн а инсанди гайи хабардив акъван секинди гикл эгечина?

Абу Гъанифади иклагъана:

- Заз зи вири девлетар чуьнуьхнавайдакай, мад захъ затни амачирдакай хабар гайила, зун жуван риклиз килигна. Ам архайин тир. Гъавилай за Аллагъдиз шукур гъана. Гуьгъуьнлай гъалат хъайиди, зи мал-девлетни саламат тирди чир хъайила, зун мад жуван риклиз килигна. И сефердани ам архайин тир. И дуньядин мал-девлетда вил тахъунал за

"Лезги газетда" диндин пак хъинар жезва. Гъавилай ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

шадвална ва Аллагъдиз нубатдин сеферда шукур гъана.

Гъакъикъатдани, бязи инсанри, чун и дуньядал мугъманар тирди рикелай алудна, вири уьмуьр девлетар кватлиз акъудзава. Гъейран жедай кар ам я хьи, пулар, девлетар гзаф жердавай иштягъарни артух жезва. Мад ва мад кватлиз алахъзава. Нефсинин къенерар тарамдиз къаз жезвай инсанар гъакъикъатдани бахтлубур я. Мумкинвал аватла, Аллагъдин рекъе харж ая. И дуньядай эхиратдиз девлетар гъаз садни физвач.

* * *

Джадан хва Алиди хабар гайивал, са касди имам Абу Гъанифади агъурдав агакъна квачин къапар гана. Имамди савкъат къабулна ва квачин къапар алимринни вичин сукхайрин арада пайна.

Са къвед-пуд югъ арадай фейила, имамдин хъиз квачин къапар герек хъана. Маса къачудайвал, имам базардал физ квачин хъана. Рекъе адал вичин виридалайни хъсан сукхайрикай сад тир Халид Самтиа Басридин хва Юсуф гъалтна. Ада хабар къуна:

- Я муаллим, къез накъ агъурдав агакъна квачин къапар пишкешнавай. Мад куьне квачин къапарикай вучзава?

Имамди жаваб хъана:

- Накъ заз пишкеш авур вири квачин къапар за алимрин, сукхайрин, муаллимрин, игътияж авайбурун арада пайна.

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Илимдин куклушрихъ ялзава

Урусатдин жуьреба-жуьре пиперай чав машгур лезгийрикай хабарар агакъзава. Къисметди чеб акъуднавай чкайрани абур лайихлу уьмуьр кыле тухузва; кваллахдани, илимдани агалкъунар къазанмишзава, миллетдин твар вини дережадиз акъудзава.

Пензадин госуниверситетда кваллахзавай экономикадин илимрин кандидат **Лейла Айваровна ГЪАМИДУЛЛАЕВАНИ (АГЪМЕДОВА)** алакьунар авай жегъил алим я. Ам 1985-йисан 13-июндиз Каспийск шегъерда дидедиз хъана. Каспийскдин 2-нумрадин мектебда клелай вахтунда ада республикадин ва вирироссиядин олимпиадайра са шумуд сеферда гъалибвилер къачуна. 2002-йисуз къизилдин медалдалди мектеб куьтгъайдалай къулухъ ам "Бухгалтерский учет, налогообложение и аудит" пешедай ДГУ-дик эгечина. 2005-йисуз цийи хизан арадал атуникди къисметди Лейла Гъамидуллаева Пензадиз акъудна. Клелунар ада Пензадин университетда давамарна ва ам 2007-йисуз яру дипломдалди куьтгъана. 2009-йисуз ада агалкъуналди аспирантура акъалтарна ва кан-

дидатвилдин диссертация хвена.

Жегъил алимди Пензадин госуниверситетда къецепатан студентриз ингилис ч'алал экономикадин тарсар гузва. И вузда тарсар гунилай гъейри, Лейла Гъамидуллаевади Москвадин госуниверситетдин Пензада авай филиалдин информатикадин кафедрани заведующидин къуллугъни кылиз акъудзава.

Илимдин хиле Лейла Айваровнади гъаф агалкъунар ава. Къецепатан уьлквейрин машгур журналра адан къелемдикай жкатнавай илимдин макъалаяр

чапдай акъатнава. Вичин редакциядик кваз международный монографиярни чапдай акъудзава.

Ам Россиядин экономикадин азад обществодин региондин деленидин, США-дин "IJKM" журналдин редакциядин коллегиядин член, "IARB" журналдин кылин редактордин заместитель я.

Адан буба Айвар Агъмедов полициядин подполковник я, алай вахтунда тешкилла тахсиркарвилерихъ галаз жегъ чуьгунин рекъяй РД-дин МВД-дин управленнида ч'ехи оперуполномоченный яз кваллахзава; дидедеи - Мариягъамедовади - Каспийск шегъердин 2-нумрадин мектебда урус ч'аланни литературадин тарсар гузва. Лейладихъ са стхани са вах ава. Адан вичин хизанда рушни ч'ехи хва жезва.

Алакьунар авай жегъил алим илимдин рекъе къазанмишнавай агалкъунални къачунавай чирвилерал вази хъана акъвазнавач. Алай вахтунда ам Санкт-Петербурдин госуниверситетда экономикадин илимрин докторвилдин диссертация хуьн патал гъазур жезва. Чазни ам мадни еке дережайрив агакъна кланзава.

Выхухоль це хъсандиз сирнавай гъайван я. Адан уьмуьрдин саки са пай це акъатзава. Йисан гзаф вахтунда абур экъеч'дай са чка авай т'еквенра яшамиз жезва. А т'еквенни, адет яз, цин клане жезва. Гатун вахтунда кылди яшамиз хъайитлани, хуьт'уьз абур 12-13 санал т'еквенра яшамиз жеда. Чилел абурвай зирингдиз чукуриз жезвач, гъавилай абур гъасятда маса гъайванрин сарарик акатун мумкин я. Тебиатда и вагъшияр 4 йисуз къван яшамиз жезва.

Выхухоль т'уьнал гзаф рикл алай гъайван я, са суткадин къене адавай вичин бедендин занвиллиз барабар къадар ем нез жеда. Гатун вахтунда ада бязи пепеяр, зилияр, шкъунтар ва маса затлар неда. Хуьт'уьн вахтунда жуьреба-жуьре набаттарни, гъатта клезриярни т'уьниз ишлемишда.

Дуньяда

Къулай макъам вилив хуьзва

Политолог Виктор Небоженкоди "Facebook" соцсетда Украинадин президентдин кылин душманриз талукъ къейд хъена. Адан гафарай, гъукматдин кылихъ галаз жегъ чуьгвазвай ксар виликан президент П.Порошенко ва "Оппозициядин майдан - уьмуьр патал" партиядин политсоветдин кыл Виктор Медведчук я. Небоженкоди къейд авурвал, сиясатчийриз гъакъикъи гъукмат Зеленскийдин ихтиярда тваз кланзавач, "ягъун кун" патал абур къулай дуьшуьш вилив хуьзва.

Политологдин фикирдалди, Порошенкоди хъни Медведчукахъ еке мумкинвилер ва мягъкем далу ава. "Порошенкоди Украинадин милли консерватизмдин терефдай президентдиз аксивалда, адан кваллахдилай наразивал къалурда. Медведчука лагъайтла, Россияди куьмек гузвай Украинадин киблединни-рагъаклидай патан жемиятдин терефдай аксивал малумарда", - лагъана ада.

Небоженкоди гъисабзавайвал, Зеленскийди вич патални, Украина патални хаталувилер дережайраннамишзавач. Апрельдин вацра Россиядин президентдихъ галаз авай рафтарвилерикай ихтилатдайла, Зеленскийди Россиядин регъбер вичин душман я лагъана малумарнай.

Мидявалдай себебар авач

США-диз Россиядихъ галаз мидявалдай себебар авач. "Новости" РИА-ди хабар гузайвал, идан гъакъиндай Америкадин президент Д.Трампа малумарна.

"Чун Россиядихъ галаз рекъе фин тийидай са себебни авач. Чун муькуь уьлквейрихъ галаз рекъе фин тийидай себебар авач", - лагъана Америкадин регъберди.

Трампа гафарай, уьлквейрин алакьайриз США-дин махсус прокурор Роберт Мюллера 2016-йисан президентдин сечкийрик гуя Россия къаришмиш хуьниз талукъ яз кыле тухвай ахтармишунрин кваллахди пис таъсирна.

Мюллера докладдал асаслу яз, Америкадин сечкийрин гъерекатрик гуя Москва къаришмиш хъанва. Идалай вилик Трампа США-ди Россиядихъ галаз санал кваллахун чарасуз тирдакай малумарнай. Трампа гафарай, Россиядин терефдихъ галаз кваллахун кыле тухун гзаф четин я, амма, адахъ ядерный къуватар авайвилай, крар кылиз акъудун герек я.

200 мирг гиликъна

Муьквара алимри кашакди гиликънавай кеферпатан миргерин 200 жендек дуьздадал акъудна. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

Миргер терг хуьнин делил Шпицберген архипелагда гъавадин шартлар дегиш хуьнихъ галаз алакьалу авунва. Норвегиядин полярный институтди раижнавайвал, архипелагда икъван миргер санал сифте яз къирмиш хъанва.

"Кеферпатан миргер кынин себеб гъавадин шартлар дегиш хуьнин нетижанда недай затл бес тахъун я. Каш финикиди гзаф миргер къейди дуьшуьш икъван ч'авалди садрани хъайиди туш", - хъенва чешмедеи.

Къейдзавайвал, хуьт'уьн вахтунда чимивилер хъайидалай къулухъ гъайвариз недай затларин къадар т'имил хъана. Ахтармишунрин институтдин пуд алимди ц'уд гъафтедин къене Шпицберген архипелагда арадал атанвай гъалар ахтармишна.

Гуьруьш кыле фида

Франциядин президент Э. Макрона 19-августдиз Россиядин президент В.Путин Франциядин Брегансонда къабулда. Идан гъакъиндай "Le Figaro" чешмедеи хабар гузва.

Макронан гафарай, форт Брегансон кваллах патал къулай чка я. Ина международный дережадин телефонрин рахунар кыле тухуз ва къецепатан уьлквейрин регъберар къабулиз жеда. Францияда Путинанни Макронан гуьруьш кыле фидайди Кремлдини тестиьарнава.

Идалай вилик Макрона, Россиядин регъбердихъ галаз телефондай рахай вахтунда, Чехи Гъалибвилдин 75 йисан юбилейдин суварик иштиракун патал вич Москвадиз къведайдакай хабар ганай. Къве терефди Ирандин ядерный программадихъ, Сириядин гъалар пайгардик кутунихъ галаз алакьалу месэлярни веревирдна. Идалайни гъейри, президентри санал кваллах кыле тухуз гъазур тирдакай малумарна.

Алакьаяр ч'ур хуьниз акси я

Гуржистандин Батуми шегъерда Россиядихъ галаз авай рафтарвилер хъсан хуьнуниз талукъ митинг кыле фена. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

"Гуржистандин ватанпересрин кватлал" оппозициядин партияди тешкилнавай серенжемдин иштиракчийри уьлкведин руководстводивай Москвадин адресдиз дявекарвилер келимаяр лугуникай къерех хуьн истемешна. "Чи уьлкведин кыле авайбуруз халкъдиз вуч кланзаватла, гъадакай хабар хъурай. Чи кылин истемешун гъа им я. Чна Сухумидихъ, Цхинвалидихъ ва Москвадихъ галаз ачух суьгъбетар кыле тухун лизим я", - малумарна партиядин регъбер Ирма Инашвилиди.

"Гуржистандин ватанпересрин кватлал" партиядин депутат А.Маршанияди арадал атанвай четин месэлярин гъакъиндай Россиядихъ, Абхазиядихъ ва Къиблепатан Осетиядихъ галаз геьенш суьгъбетар кыле тухуниз эвер гана. "Чун гъикъван ч'авалди ик'л жеда? Чна вуж ва я вуч вилив хуьзва?", - хабар къуна дишегъли депутатди.

ТАСС-дин делилралди, Батумида кыле феий митингдал ц'уд агъзурралди инсанар кватл хъанвай. Амма, гъава зегъемди хуьниз килигна, ам зур сятда къван давам хъана.

Къейд ийин, Россиядин арада рафтарвилер июндин вацра Тифлисада кыле феий аксивилерин серенжемрихъ галаз алакьалу яз ч'ур хъана. 23-июлдиз Госдумадин спикер В.Володина Гуржистандин президент Саломе Зурабишвилидиз Россиядин вилик багъишламишунин гафар лугуниз эвер гана.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Къез чидани?

Выхухоль

Выхухоль муьнуьгърин дестедик акатзавай, нек хъвадай гъвечи гъайван я. Ам Урусатда ва Европадин бязи чкайра яшамиз жезва. Гзафни-гзаф

Днепр, Волга, Дон ва Урал вацарин цера дуьшуьш жеда. Гъвечи вагъшидин бедендин яргивал 18-22 сантиметр къван жеда, заланвал – 520 грамм къван. Адан тумунал крчарин кларадин хътин хуьруьшар ва векъи ч'арар ала.

понеделник, 5 августа

РГВК
06.50 «Заряжайся!» 6+
07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
08.10 «Заряжайся!» 6+
08.20 «Здравствуй, мир!» 0+

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.25 Доброе утро.
9.55 Модный приговор.

РОССИЯ 1

11:25,14.25,17.00,20.45 Местное время. Вести-Дагестан
17:25 Вспоминия 99-й. Цумадинский район
18.15 Акцент. Аналитическая программа Ильмана Алипулатова

НТВ

5.10 Т/с «Кодекс чести». (16+)
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+)
8.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
6.35 Удачная покупка. (16+).
6.45 Д/ф «Манекенщицы». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Ералаш.
8.10 Х/ф «Дело Румянцова».
10.15 Д/ф «Г.Юматов. О герое былых времен»

ЗВЕЗДА

6.10 Х/ф «Каждый десятый».
7.35,8.20 Т/с «Десантура. Никто, кроме нас».
8.00 Новости дня.

вторник, 6 августа

РГВК
06.50«Заряжайся!» 6+
07.00 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на табасаранском языке «Мил»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.25 Доброе утро.
9.55 Модный приговор.

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Шалбуздаг» (на лезгинском языке)
11:25,14.25,17.00,20.45 Вести-Дагестан
17:25 Вспоминия 99-й
18.16 Док. фильм

НТВ

5.10 Т/с «Кодекс чести». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачная покупка. (16+).
6.40 6 кадров. (16+).
7.05 Д/ф «Манекенщицы». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Доктор И... (16+).
8.35 Х/ф «Женщины».
10.35 Д/ф «Основной инстинкт». (12+).

ЗВЕЗДА

6.05 Х/ф «Берем все на себя».
7.40 Т/с «Морской патруль».
8.00 Новости дня.

среда, 7 августа

РГВК
06.50 «Заряжайся!» 6+
07.00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на ласком языке «Аьрши ва агьлу»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.25 Доброе утро.
9.55 Модный приговор.

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Алшан» (на цахурском языке)
11:25,14.25,17.00,20.45 Вести-Дагестан
17:25 Возвращение. 8-я серия

НТВ

5.10 Т/с «Кодекс чести». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
6.35 Д/ф «Пилотессы». (16+).
7.35 По делам несовершеннолетних. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Ералаш.
8.05 Комедия «Незнакомый наследник».

ЗВЕЗДА

6.25 Т/с «Морской патруль».
8.00 Новости дня.
8.20 Т/с «Морской патруль».

четверг, 8 августа

РГВК
06.50«Заряжайся!» 6+
07.00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на даргинском языке

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.25 Доброе утро.
9.55 Модный приговор.

РОССИЯ 1

09:00 «Рубас» (на табасаранском языке)
11:25,14.25,17.00,20.45 Вести-Дагестан
17:25 Светофор г.Кизляр

НТВ

5.15 Т/с «Кодекс чести». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
6.35 Удачная покупка. (16+).
6.45 Д/ф «Пилотессы». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Ералаш.
8.10 Доктор И... (16+).

ЗВЕЗДА

6.20 Т/с «Морской патруль».
8.00 Новости дня.
8.20 Т/с «Морской патруль».

пятница, 9 августа

РГВК

06.45 «Заряжайся!» 6+
07.00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на аварском языке
07.55 «Заряжайся!» 6+
08.10 Мультфильм 0+
08.50 «Заряжайся!» 6+
09.00 Х/ф «Чокнутый профессор» 12+

16.55 Х/ф «Заноза» 0+
18.45,01.00,04.55 Передача на кумыкском языке
19.30,22.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новости. Махачкала
20.20 «Подробности» 12+
20.45 «На виду. Спорт» 12+

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.25 Доброе утро.
9.55 Модный приговор.
10.55 Жить здорово! (16+).

РОССИЯ 1

11:25,14.25,17.00,20.45 Местное время. Вести-Дагестан
17:25 Мир Вашему дому
17.45 Республика
18.00 О спорт и мир
18.25 Мелодии и ритмы гор. Концерт

НТВ

5.10 Т/с «Кодекс чести». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачная покупка. (16+).
6.40 6 кадров. (16+).
7.40 По делам несовершеннолетних. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Х/ф «Приступить к ликвидации». (12+).

ЗВЕЗДА

6.05 Т/с «Морской патруль».
8.00 Новости дня.
8.20 Т/с «Морской патруль».
9.40,10.20,12.15 Х/ф «Фронт без флангов».

суббота, 10 августа

РГВК

07.00,08.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на кумыкском языке
07.55 Мультфильм 0+
08.50 Х/ф «Кочубей» 0+
10.50 «Русский музей детям» «Рисунок» 0+

18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
19.30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
19.55 «Дежурная часть» 16+

ПЕРВЫЙ

5.30 Комедия «Его звали Роберт».
6.00 Новости.
6.10 Комедия «Его звали Роберт».

РОССИЯ 1

08.40 Местное время.
11.20 Местное время. Вести-Дагестан
5.00 Утро России. Суббота.

НТВ

5.35 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона».
8.00 Сегодня.
8.20 Готовим с Алексеем Зиминим.

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачная покупка. (16+).
6.40 6 кадров. (16+).
7.00 Д/ф «Диаспоры: Восток-Запад». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.05 Марш-бросок. (12+).
6.35 Х/ф «Интриганки».
8.30 Православная энциклопедия.

ЗВЕЗДА

9.00 Новости дня.
9.15 Легенды цирка с Эдгардом Запашным. Багдасаровы.
9.40 Не факт!

воскресенье, 11 августа

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
08.00 «Мой малыш» 12+

15.25 Концерт ко Дню конституции Республики Дагестан 12+
17.45 «Человек и право»
18.55 «Гдекан» 6+

ПЕРВЫЙ

5.15 Т/с «Научи меня жить».
6.00,10.00,12.00 Новости.
6.10 Т/с «Научи меня жить».

РОССИЯ 1

5.20 Х/ф «Любовь и Роман».
7.20 Семейные канюки.
7.30 Смехопанорама.

НТВ

5.10 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона».
8.00 Сегодня.
8.20 У нас выигрывают! (12+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачная покупка. (16+).
6.40 Д/ф «Диаспоры: Восток-Запад». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

7.40 Фактор жизни. (12+).
8.15 Х/ф «Зорро».
10.40 Спасите, я не умею готовить! (12+).

ЗВЕЗДА

7.05 Х/ф «Ноль-седьмой» меняет курс". (12+).
9.00 Новости недели с Ю. Подкопаевым.

КУЛЬТУРА с 5 по 11 АВГУСТА

ПОНЕДЕЛЬНИК

10.00,15.00,19.30,23.40 Новости культуры.
6.30 Пешком... Москва пушкинская.
7.00 Д/с «Прежде наших предков».

ВТОРНИК

10.00,15.00,19.30,23.40 Новости культуры.
6.30 Пешком... Москва декабристская.
7.05 Д/с «Ваша внутренняя рыба».

СРЕДА

10.00,15.00,19.30,23.40 Новости культуры.
6.30 Пешком... Москва царская.
7.05 Д/с «Ваша внутренняя рыба».

ЧЕТВЕРГ

10.00,15.00,19.30,23.40 Новости культуры.
6.30 Пешком... Москва петровская.
7.05 Д/с «Ваша внутренняя рыба».

ПЯТНИЦА

10.00,15.00,19.30,23.40 Новости культуры.
6.30 Пешком... Москва екатерининская.

СУББОТА

6.30 Библиейский сюжет.
7.05 М/ф «Гирлянда из малышей».
8.10 Х/ф «Взгляните в это лицо».

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 М/ф. «Капризная принцесса», «Приключения Буратино».
8.05 Х/ф «Петька в космосе».

РАДИО

ПОНЕДЕЛЬНИК
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Радуго».
ВТОРНИК
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Навстречу 75-ой годовщине Победы в ВОВ.

Программа гъзаурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

Пул къачунач

БОКС

“Лезги газетдин” алатай нумрада чна лезгийрин 28 йис хьанвай машгур боксер Максим Дадашев Америкада киле фейи бягсинилай кьулухъ, килин мефтледиз хьайи хасаратвилер себеб яз, рагметдиз фейидакай хабар ганай.

США-дин “NBC” телеканалди хабар гайивал, Дадашевахъ галаз бягсина иштираккай Пуэрто-Рикодай тир Субриэл Матиаса акъажунра гялиб хьунай вичиз гуз-вай пул къачунач.

“Заз а пул герек туш”, - лагъана Матиаса. Къейд ийин хьи, адан гонорарди 75 агъ-

зур доллар (саки 5 миллион манат пул) тешкилзавай. “Максим рагметдиз фена лагъай хабардикди заз гзаф пис хьана. Гъич са касни мурадар, макъсадар патал рекъиз гъазур туш. Чун гасиррал хизанар хуьн патал экъечизава. Бязи дуьшуйшра, гъайиф хьи, чна и кивалах гьикъван четинди ятла къатгъувач. Къакъанра лув це, члехи аскер. Хьанвай кардин гъакъикъат анжах Аплагъдиз чида. Ваз зи патай гъамиша гъурмет жеда. Архайиндиз ксус, Максим Дадашев”, - лагъана Субриэл Матиаса “BoxingScene” чешмедиз гайи интервьюда.

Къейд ийин хьи, Максим Дадашев Санкт-Петербургда кучукда. Адахъ са хва ава.

Чемпион тебрикна

ММА

Мукъвара Каспийск шегъердин депутатрин собранидин председатель Абдулвагъид Жаватова ММА-дай пуд сеферда - Урусатдин, пуд сеферда дуьньядин чемпион Руслан САТИЕВ тебрикна.

“Лезги газетдиз” Каспийск шегъердин администрациядин пресс-къулгъди хабар гайивал, А.Жаватова Сатиев кьетен алакьунар, еке гележег авай спортсмен яз гьисабзава.

“Зи фикирдалди, им хъсан нетижа я. Чаз малум тирвал, Урусатда ММА-дай акъажунриз экъечизавайбурун арада виклегъ спортсменар гзаф ава. Ихтин гьалара галаз-галаз пуд сеферда гялиб хъун регъят кар туш”, - лагъана А.Жаватова жегъил пагъливандихъ галаз киле фейи гуьруьшда.

Эхиримжи сеферда дуьньядин дережа муьтлугъарай члавуз Русланан 19 йис тир. Алатай йисуз Бахрейнда киле фейи дуьньядин чемпионатда 52 уьлкведай атанвай вишералди спортсменри иштиракзавай. Чи ватангъли 57 кг-дин заланвал авайбурун арада виридалайни виклегъ хьана. Ам Ватандиз дуьньядин чемпионатдин нубатдин къизил гъаз хтана.

Къейд ийин хьи, Руслан Сатиев Мегъарамдхуьруьн райондин Целегуьнрин хуьррай я. Спортдин рекъе сифтегъан чирвилер Дербентда къачуна. Гуьгъуьнлай Каспийскда азаддиз кьуршахар кьунал, боксдал машгъл хьана. Спортдин рекъяй мадни вилик фин патал ам Москвадиз куьч хьанва.

Гуьруьшдин вахтунда Абдулвагъид Жаватова жегъил чемпиондиз гапур, бармак, пулдин пишкеш гана, Руслан Сатиевахъ гележегда спортдин рекъе мадни къакъан куькшар муьтлугъардай мумкинвилер хуьн алхишна.

18 лагъай гялибвал

ММА

Мукъвара США-дин Атлантик-Сити шегъерда киле фейи “PFL 5” турнирдин сергъятра аваз чи ватангъли Ислам МАМЕДОВА Китайдай тир Инсанга Баодихъ галаз ММА-дай бягс киле тухвана.

Гъасиррал экъечлай сифте декъикъадилай лезгиди вич китавидилай виклегъ тирди къалурна. Нетижадни вич са акъван геждади вилив хуьз тунач: Ислама сад лагъай раундда Баодин винел техничкий нокаутдалди, гялибвал къачуна.

Ислам Мамедова спортдин рекъе 19 бягс киле тухванва. Виклегъ лезги абурукай анжах сада магълуб хьана.

Ислам Мамедов 1990-йисан 10-февралдиз Дербент шегъерда лезгидин хизанда дидедиз хьана. Гъвечи члавалай спордал машгъл жезва. Ам спортдин международный класдин мастер, дуьньядин чемпион, дуьньядин кубокдин сагъиб я.

Къурушви виклегъ хьана

ГРЕКРИННИ РИМЛУЙРИН
ЖУЬРЕДА КЪУРШАХАР КЪУН

26-28-июлдиз Минскда грекринни римлуйрин жуьреда кьуршахар кьунай Олимпиададин чемпион Олег Караев рикел хкуниз талукъарнавай международный турнир киле фена. Акъажунра Белоруссиядин хкягъай командадик кваз вичин ери-бине Хасавюрт райондин Къурушрин хуьррай тир Радик КЪУЛИЕВАНИ иштиракна.

Ярумчух финалда киле фейи бягсина кьурушви гъасиррал Урусатдин векилдихъ галаз экъечина. Женг киле физвай члавуз Радикан рацламдал, вичихъ галаз къуватар алцумзавайдан киле акъуна, еке къац (хер) хьана. Садлагъана вил дакълна. Амма и карди чи ватангълиди гялибвал къачуниз манийвал ганач.

Бягсинилай кьулухъ командадин дхтурри ва тренерри Радик Къулиеваз, хьанвай хасаратвал себеб яз, финалдин акъажунра иштирак тавун теклифна. Амма рикле гялиб жедай къаст авай лезгиди абурун теклиф къабулнач.

- Финалда зун Туркиядин векил Доган Гоктасахъ галаз гуьруьшмиш жезвай. За жувавай адан винел гялибвал къачуз жедайди гьиссзавай, - риклин сирер ачухна спортсменди журналистрихъ галаз киле фейи суьгъбетда. - Авайвал лагъайтла, бягс четинди хьана. Эвел килляй 2:0 гьисабдалди зун кумукъзавай. Амма риклевай къастуни заз къуватар гана... Зун гялиб хьана.

Международный турнирдин къизилдин сагъиб Радик Къулиев алай вахтунда дуьньядин чемпионатдиз гъазур жезва.

6:5 гьисабдалди

АЗАДДИЗ КЪУРШАХАР КЪУН

Мукъвара Бакуда азаддиз кьуршахар кьунай жаванрин арада Европадин кьугъунар киле фена. Ана вичин ери-бине Ахцегъай тир Жабраил ГЪАЖИЕВАНИ иштиракна.

Къейд ийин хьи, чи ватангълиди и акъажунра Азербайжандин хкягъай командадик кваз иштиракна. 65 кг-дин заланвал авайбурун арада Гъажиева гялибвал къачуна.

Финалдин бягсина ам Урусатдин векилдихъ галаз гуьруьшмиш хьана. Женг саки эхирдалди 5:0 гьисабдал урусдин хийридикъ давам жезвай. Бягс куьтягъ жедалди сад-къве декъикъа амаз, Жабраил Гъажиева вич регъятдиз гялибвал вахкуз гъазур туширди къалурна. Ада, са шумуд прием авуналди, садлагъана 6 бал къазанмишна. Нетижда 6:5 гьисабдалди ахцегъавиди Европадин кьугъунрин къизилдин медаль къачуна.

Куьрелди

Мукъвара Сочида киле фейи азаддиз кьуршахар кьунай Урусатдин чемпионатда чи ватангъли Рамазан Ферзалиев гишидин медалдиз лайихлу хьана. Финалдин бягсина ам дагъустанви Мегъамедрасул Идрисовахъ галаз гуьруьшмиш хьана. Бягс 6:4 гьисабдалди Идрисован хийирдиз акъалтла.

Ери-бине Сулейман-Стальский райондай тир Аслан Къурбанова дзюдодай СКФО-дин чемпионатда пуд лагъай чка кьуна.

Къариб Ашуралиева мукъвара азаддиз кьуршахар кьунай ветеранрин арада тешкилай Урусатдин чемпионатда гялибвал къачуна. Гила виклегъ ахцегъавидикай 6 сеферда Урусатдин чемпион хьанва.

“Lезgиспорт.ru” сайтди хабар гузвайвал, машгур спортсмен Даурен Куругълиева августдин вацра Варшавада киле фидай международный турнирдиз гъазурвилер

акъазва. Циолковскийдин зкуь къамат рикел хкуниз бахшнавай и акъажунра гялиб хъайибуруз дуьньядин чемпионатда иштиракдай мумкинвал жеда.

16-августдиз ери-бине Къурагъай тир Жабар АСКЕРОВА Бангкок шегъерда француз Сами Санахъ галаз ярумчух финалда бягс киле тухуда. Акъажунар “ONE Championship” турнирдин сергъятра аваз тешкилзава. Къейд ийин хьи, турнирдин гялибчи 1 миллион доллардин къадарда авай гран-придин сагъиб жеда.

Чин гъазурайди - Агъмед МАГЪМУДОВ

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакъадин ва массовый коммуникациярин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР

М. И. ИБРАГЪИМОВ

Тел/Факс: (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН

ЗАМЕСТИТЕЛЬ

М. А. АГЪМЕДОВ

65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

65-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГЪИМОВ

65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН

Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН

Р. С. РАМАЛДАНОВА

65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Ж. САИДОВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакъадин, информационный технологиядин ва массовый коммуникациярин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелди регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туьклубр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элькъевна вахузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гъанвай делирлин дуьзвиллин ва керчеквиллин патакъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахудади вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 16.10

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, б.

Тираж 6046

Ⓜ - И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавайбуур я.

Ⓜ - Икъван яшар хъанвайбуру келдрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкъала

БНК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Юбиляррин нумра

Абад АЗАДОВ

Эдебиятдинни художественный милли чалал акъатзавай "Самур" журналдин 3-нумра келдайбурув агакъна. Адаз юбиляррин нумра лагъайтлани жеда. Келзавайбурун фикирдиз ина 80 йис тамам хъунихъ галаз алакълу яз шаирар Нариман Къарибовакай, рагъметлу Тажидин Агъмедхановакай ва 70 йисан яшдив агакънавай писатель Фейруз Беделовакай макъалаяр ва абурун эсерар теклифнава.

Пуд авторни хуси хатъ авай ксар я. Абуру милли эдебиятда къетлен чкани къунва. Гьикъ лагъайтла, гьар сада вичин бажарагъдикай, алакълурикай халкъдиз хийир хкатдайвал менфят къачуна ва къачузва, рикел аламукъдай, инсандин руьгъдин дамараз юзурдай шаирар, гьикаяяр, поэмаяр, повестар яратмишзава.

Журнал Дагъустандин халкъдин писатель Абдуселим Исмаилован "Къалп дуьньядин режиссер..." макъаладилай ачух жезва. Авторди чи арайра гилани гьукмдин сиясатдиз акси, аскердин партал алайбуруз душманриз хъиз килигзавай, Россиядин халкъдивай Чехи Гъалибвиллин пайдах къакъудиз кланзавайбурун тереф хуьзвай "режиссерар" амуькьунал гьайиф члуьгъазва.

Шаир Зульфיקъар Къафланова "Дидеди-аялдикай, гуьлле-

ди ажалдикай фикирда" рубрикадик кваз вичин цийи шаирар теклифзава. Куьруь шаирар авторди инсандин ва адахъ галаз алакълу авай яшайишдин, тебиатдин, азадвиллин, магърумвиллин, лайихлувилелди яшамин хъунин ва къиникъин темаяр къарагъарзава.

Писатель Нариман Ибрагимован "Зегьерлу къисас" повестдин сифте пай ганва. Автор алай аямдин демократиядин, базардин экономикадин азадвиллер пара ганвай девирди чи инсанриз гьикъ таъсирнаватла, гьам, гьакъини намусдин, гьейратдин, гьахълувиллин вилик инсанвиллин ерияр, итимвиллин лишанар хуьз жезвани, авачни ачухариз алахънава.

Гъажи Ильясов келзавайбуруз журналист, эдебиятдин критик, таржумачи хъиз чида. Гъа са вахтунда ам хъсан гьикаятчини я. И нумрада адан гьиликай хкатнавай "Къандатла хуьрухъ, къандатла шехъ" новеллаяр - Дагъустандин лайихлу художник Сейфедин Сейфединован суьгъбетар - ганва.

"Публицистика" паюна "Дявдин балаяр" твар алаз Абдуселим Исмаилова философиядин илимрин доктор, ДГУ-дин профессор, "РФ-дин къилин пешекарвиллин образованидин гуьрметлу къуллугъчи" Муслимов Салигъакай очерк чапнава.

Нумрада хъвер квай шейэрал рикъ алайбуруз келдай къаравилиярни ава.

Гьурметлу ватангълияр!

Публицист **Джамил НАСИБОВА** лезги халкъдин бажарагълу рухвайринни рушарин баркаллу крафикай ктаб кхъизва. Ктабда, чи халкъдин вилик члехи лайихлувилер къазанмишнавайбурулай гьейри, чпин хуьрерин, районрин вилик еке агалкъунар авайбурузни чка гуда.

Адан автор, гьар са хуьруьз фена, герек тир информация къатиз гъазур я. Гьурметлу юлдашар, квевай дуьзгуьн теклифар, малуматар агакъарун тлалабзава.

Дж.Насибован телефондин нумра: **8-928-297-00-74.**

Гьуьлуьн кьере концертар

Нариман КЪАРИБОВ

Дербентда, иллаки гатун вахтунда агъалийри ва шегьердин мугъманри хъсандаказ ял ягъун патал жуьреба-жуьре мярекатар кьиле тухузва ва и барадай цийи мумкинвилер жагъурзава. Шегьердин гьуьлуьн кьере тешиклиз башламишнавай махсус концертарни дербентвийри ва къадим шегьердин мугъманрини туристри гзаф хушвилелди къабулна.

Гъафтеда къведра - киш ва гьяд йикъарин нянрихъ кьиле тухузвай ихътин концертра лезги, азербайжан, урус, табасаран, агъул ва маса миллетрин векилар тир манидарри чпин бажарагълувилер къалурзава, инсанар шадарзава.

Къейдна къанда хь, гьуьлуьн кьере гъакъисуз шад мярекатар тешиклиник къил кутунайди мергъяматлу кас, карчи Руслан Рамазанов я. Концертрихъ галаз сад хъиз ада ва маса активистри гьуьлуьн кьере халкъдин яратмишунрин (хъенчин къапарин, гамар хрунин ва маса жуьрейрин шейэрин) выставкаярни тешиклзава.

Гьуьлуьн кьере кьиле тухузвай концертрикай ва выставкайрикай сада иштирак авур шегьердин къил Хизри Абакарова мярекатрин тешиклатчийриз гзаф сагърай лагъана ва шегьерда агъалийри чпин азад вахтунда хийирлудаказ ял ягъун генани хъсан жедайдак умуд кутуна.

Аялрин гад "Южныйдиз" ша, аялар!

"Лезги газетди" гъеле хабар гайивал, Дербент шегьердивай са акъван яргъа авачир Докъузпара райондин Авадан хуьруьн мулкара чи республикада лап хъсанбурукай сад тир гатун рухсатрин вахтунда аялри ял ядай ва чпин сагъламвал мягъкемардай "Южный" лагерь кардик кваз гзаф йисар я - цинин гатуз ана Дагъустандин гзаф районрай ва шегьеррай ял ягъун патал аялар къабулиз 30 йисхъанва!

Алай вахтунда "Южныйда" 130 далайни гзаф (сад лагъай поток) аялри ял язава. Вири пуд поток (гьар сад 22 югъ) жеда. Агъадихъ чна и лагердиз бахшнавай шаирни гузва.

Нариман КЪАРИБОВ

"Южный" я твар и лагердин Каспи гьуьлуьн чиг алай. Гад атайла чи аялрин Чка я инаг рикъ алай.

Коллектив я вичевайди - Тарифуниз лайих я! Везифаяр хивевай дуьз Тамамариз айих я.

Ина вири шартлар ава Дадашеврин зегъмет яз, Цуькверлухар, тарар ава - На луьгуди женнет я!

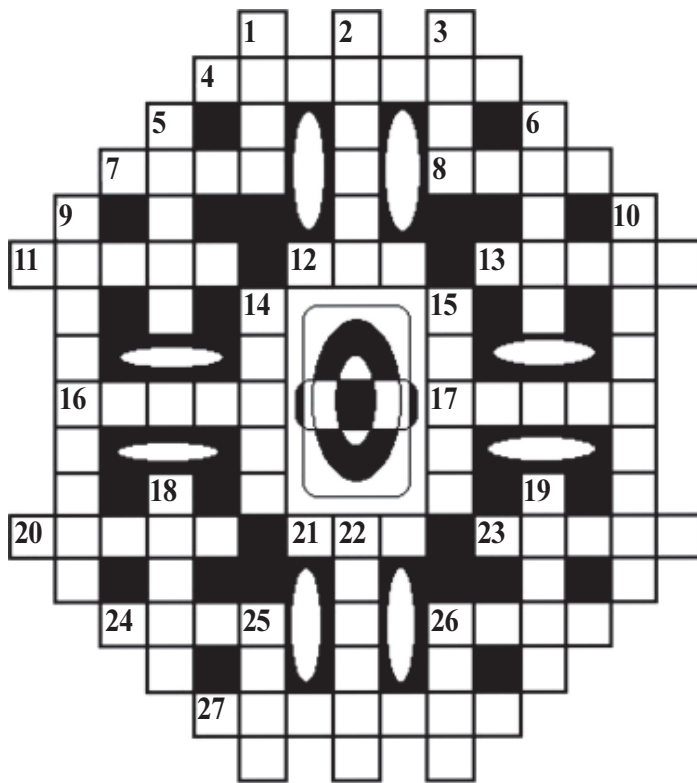
И лагердиз ша, аялар, Куь сагъламвал мягъкемиз, Рикле аваз хуш хиялар Хьухъ гьамиша уьткъемдиз.

Махпур хътин къацу тлулал Серин гузва къавахри. Леле гузва къезил гарал Пуд рангунин пайдахри.

Чи мурад я - "Южный" лагерь Виш йисара аваз хуьрай! Гад атайла бул аялар Ина гьамиша акваз хуьрай!

Кроссворд

Туьклубрайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

ДУЪЗ ЦИАРАРА: 4. Хъвер патал ийидай ихтилат. 7. Цал. 8. Чимивал. 11. Шаир Рамазанован твар. 12. Йуьк. 13. Дуьгъдин сорт. 16. Керпичдин калубдин фу. 17. Кицин са жинс. 20. Тваларикай туьклубрайди рак. 21. Кун патал гуднавай кларас. 23. Италиядин шегьер. 24. Клевяй экъечунин мумкинвал. 26. Нубат. 27. Акъулдиз кьериди.

ТИК ЦИАРАРА: 1. Лифрез ухшар къуш. 2. Газетдин материал. 3. Дуванбег. 5. Гъвечли нуьк. 6. Ам туьнт хъайила, къапуниз зарар жеда (мисал). 9. Вагъши гъайван. 10. Жив квай марф. 14. Дяведа гьуррадалди тухудай гьерекат. 15. Калхан. 18. Къветрен шараг. 19. Вечрен шараг. 22. Дараматдин бине. 25. Мурклядин келечл къат. 26. Вацун яд кьери чка.

"ЛГ"-дин 30-нумрадик акъатай кроссворддин жавабар:

СЯТДИН АКЪРАБ ФИЗВАЙ ПАТАН ЦИАРАРА: 1. Дарчин. 2. Кланчал. 3. Байбут. 4. Гьурбат. 5. Чамчах. 6. Сагъсуз. 7. Луткун. 8. Кишмиш. 9. Бушкъаб. 10. Каркун. 11. Сархуш. 12. Фарман.

СЯТДИН АКЪРАБ ФИЗВАЙ ПАТАЗ АКСИ ЦИАРАРА: 1. Даркълуш. 2. Кларклар. 3. Банкир. 4. Гьейрат. 5. Чурчул. 6. Сумбат. 7. Лагълагъ. 8. Куткун. 9. Башкъл. 10. Кишпир. 11. Сарбаз. 12. Фургъун.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Гьуьсенова Беневадиз, Мегъамедова Шагънабатаз халудин руш
РИММА
кечмиш хъунихъ галаз алакълу яз башсагълуьгвал гузва.

Продається участок 5 соток в с/о "Берёзка". Тел.: **8-988-299-60-74**